

PISANII SÂNGEORZENE

REVISTĂ DE SPIRITUALITATE, ISTORIE ȘI TRADIȚIE LOCALĂ

Haret înconjurat de funcționarii superiori ai Ministerului. Decembrie 1904.
(Sp. Popescu, C. Banu, S. Haliță, C. Miculescu, G. Mustață, M. Popescu,
Gh. Adamescu, Haret, P. Gârboviceanu, D.A. Teodoru)

ANUL II, NR. 14, OCTOMBRIE, 2013

**În acest număr: IOAN (NIȚIU) POP, EMILIA POP PARASCHIVA, ALEXANDRU DĂRĂBAN,
MIRCEA VLĂDICĂ, preot VASILE RUS**

PISANII SÂNGEORZENE

Spiritualitate, Istorie și Tradiție

ANUL II, NR. 14, OCTOMBRIE 2013

PISANII SÂNGEORZENE

Revistă de spiritualitate, istorie și tradiție locală

Fondatori: profesor FLORIN HODOROĞA
teolog ALEXANDRU DĂRĂBAN

REDACȚIA: *Casa de Cultură Sângeorz-Băi, str. Republicii nr.33, jud. Bistrița-Năsăud; E-mail: hodoflo1@yahoo.com
Jucu, str. Jucu-Herghelie nr. 67, jud. Cluj; E-mail: alexandru.daraban@yahoo.com*
TEHNOREDACTARE: *Alexandru Dărăban*

COPERTA I: Spiru Haret înconjurat de funcționarii superiori ai ministerului, printre ei și
sângeorzanul nostru, Solomon Haliță

COPERTA IV: Octavian Alexi, martirul sângeorzan ucis la Pitești

ISSN 2285 – 8229
ISSN-L 2285 – 8229

La Borcut

Foto: Maxim Dumitras

IDENTITATE

LA ST.-GEORGIU

SUVENIR DE CĂLĂTORIE

IOAN (NIȚIU) POP¹

Băile de la *St.-Georgiul Românesc* sunt atât de cunoscute publicului românesc, încât a merge la acele, a pune apoi pe hârtie suvenirile acelei călătorii pare nu superfluu, dar chiar necesar.

Pentru călătorii din România tura cea mai directă este: Brașov—Bistrița; pentru cei care vin dinspre Pesta linia mai directă este: Budapesta—Oradea-mare—Cluj —Bethlean²—Bistrița.

Atât de la Bistrița (peste așa numita „măgură”) cât și de la Bethlean (peste Năsăud) călătorul e avizat a merge mai departe cu trăsura. De la Bethlean poate continua calea până la Bistrița cu trenul (atunci nu vede însă Năsăudul) și de acolo cu trăsura.

Eu am mers cu bicicleta din Cluj până la Șoimuș, unde-mi petrecui una din cele mai plăcute zile ale anului acestuia. De acolo apoi peste Bistrița la Năsăud.

Năsăudul prezintă călătorului un opid românesc cu edificii frumoase, biserică greco-catolică, gimnaziu, școală elementară, etc. și o poziție sănătoasă. Calea mai interesantă aici se începe.

Pornind din Năsăud parcurgem Valea Someșului Mare de-a lungul. Trecem prin comuna extinsă *Rebrișoara*, în curând ajungem la podul Rebrei Mari pe sub care trece un râșor de munte *Rebra* (după comuna Rebra Mare situată în stânga) și aici vedem munții de la *Vama* (Lunca Vinului). Pe un drum bun continuăm calea și ajungem în comuna *Feldru*, devenită atât de vestită prin memorabilul și caracteristicul măcel, care avu loc aici între popor și jandarmerie.

Ieșind din comuna Feldru calea este una dintre cele mai romantice. Șesul dispare, dealuri colosale înconjură valea îngustată și din ce în ce ne băgăm mai afund între dealuri uriașe. Ajungem la comuna *Ilva-Mică*, unde în dreapta, ca o panoramă, ni se deschide priveliștea minunată ce ne-o oferă muntele Heniu.

Abia părăsim podurile acoperite de la Ilva-Mică, calea este foarte romantică; în dreapta dealuri uriașe, la poalele lor drumul, lângă el Someșul și lângă acesta alt zid de munți înalți. Suntem la începutul „Sfîmturilor” Sânt Georgiului.

Calea se strâmtă, ba începem a crede că nu vom afla cale a ieși dintre acești munți, care par a ne strînge între ei, un aer îmbălzămat și plin de miros parfumat ne aduce vântul lin ce ne bate în față.

¹ **Revista Ilustrată**, Anul II, Șoimuș (Bistrița), septembrie 1899, pp. 134-136

² Bethlean = Beclean

IOAN (NIȚIU) POP

Deodată drumul face o întorsătură, strâmtura a dispărut și o vale largă încununată cu munți mari, înalți, pleșuvi ori cu păduri de brazi seculari ni se prezintă ca în o panoramă feerică, înaintea noastră stă comuna *St.-Georgiu*, una din cele mai frumoase comune de munte, așezată lângă râul Someșul Mare, între o mulțime de munți cu păduri de fag și brazi. Numărul locuitorilor este peste 2000, toți români sănătoși. În sat este o biserică greco-catolică foarte frumoasă și spațioasă, zidită din piatră. Corul plugarilor și al fetelor din sat cântă în fiecare Duminică. Oficiul postal, stațiune telegrafică precum și farmacie în comună. Se mai află în localitate o școală primară superioară românească cu 4 clase și cu o școală de pomărie foarte bine cultivată. În nemijlocita apropiere a satului, spre nord, lângă Valea Borcutului sunt situate băile. Privind de la poarta pe care intrăm în complexul băilor, observăm un deal înalt, de formă conică, compus din tuf calcaros, acoperit cu fel de fel de arbori, între care foarte mulți brazi, numit „Dealul Borcutului”, la poalele căruia se află statuia „*Hebe*” simbolul zeiței Hebe, zeița tinereții, fiica lui Zeus și Hera, păharnica mesei zeiești, antecesoara lui Ganimedes. Reuniunea pe acțiuni care ține în arendă scaldă precum și apa, toate poartă numele „*Hebe*”, numele scaldei.

E s t r a s u

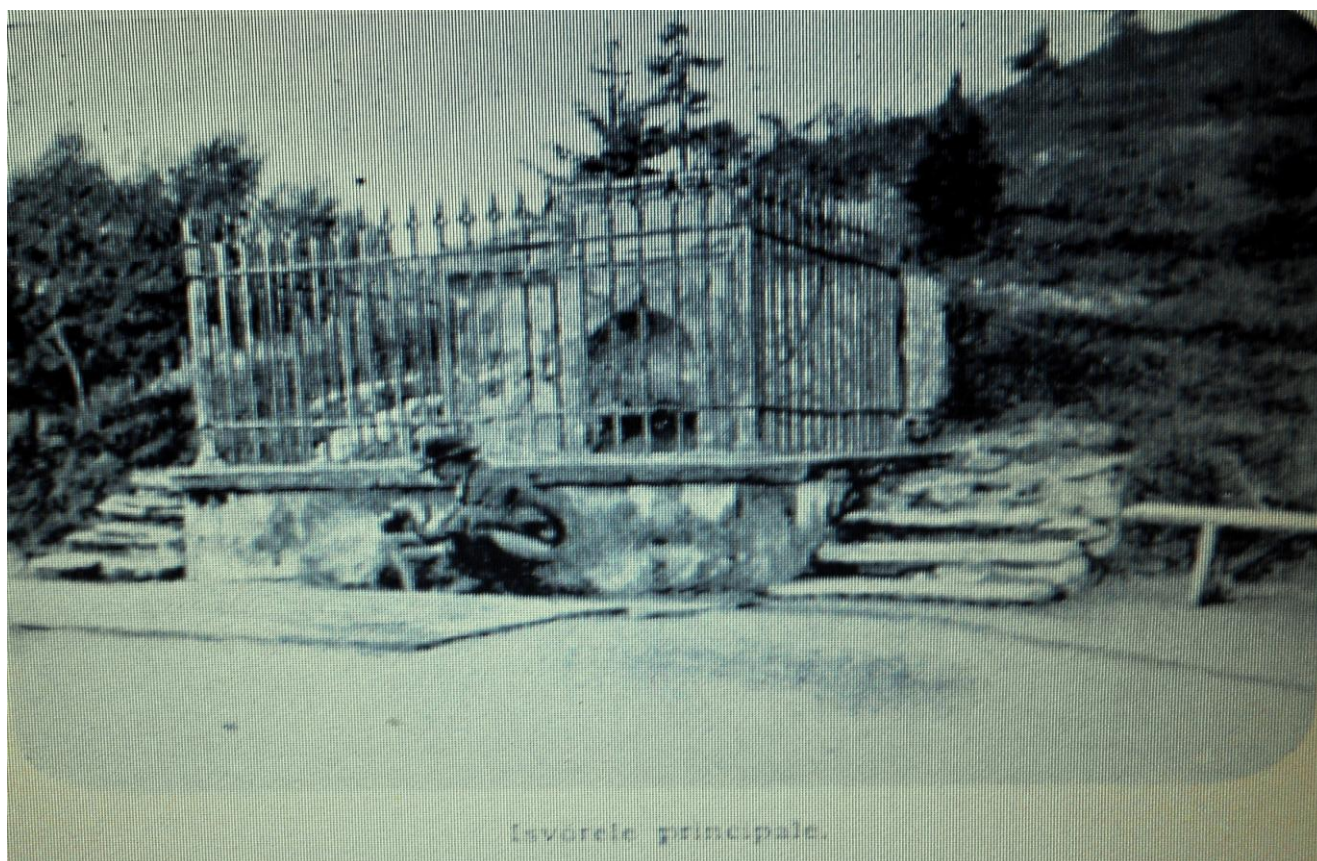
din matricul'a botezatilor a Parohiei gr.-cat. *Nasaud* situata in Diecea gr.-cat. a Gherlei Districtulu Protopesescu ad *1892*
Comitatulu *Bistrita-Nasaud* din anulu *1868* lun'a *Januarie* din'ca' *28* pag. *4* Tom. *III*

Numerulu curatiei	Anulu, luna si ziua nasterii	Numele si Coornumele botezatului, si miruitului, a botezatei, si miruitei	Loseulu nasterii strada si Numerulu Casei	Secesulu				Cemeteriul si cel genantulu si truseulu mortu	Numele, Coornumele, Religioinea si statulu parintiloru botezatului si miruitului, botezatei si miruitei	Numele si Coornumele Nasitorulu si religioinea lor	Preotulu botezatoriu si miruitoriu	Mosi'a	Cânda si prin cine s'a silita cu versatu	Observatiuni
				legiuita	n-legiuita	barba-tosea	barba-tosea							
	<i>1868</i>	<i>Ioanu</i>	<i>Nasaudu strada cu mare nr. casei 496.</i>						<i>Maximul Popa profesor gimnazialu si Casaru de Rafidra</i>	<i>Alexandru Bohadistul capitanu Gogoran</i>		<i>Ciliani</i>		
	<i>26 April 1868</i>	<i>Popa</i>							<i>Maximul</i>	<i>Maximul</i>		<i>Maximul</i>		

Cumc'a acestu estrasu este conformu originalulu si adeverescu in *Nasaudu* anulu *1892* lun'a *Juliu* din'ca' *29*
cu subscrierea proprie si cu sigilulu oficiosu.

Ioanu, Nasaudu
preotulu coo' loc

Copie după certificatul de naștere a lui Ioan (Nițiu) Pop, fiul lui Maxim Pop

În vârful dealului se află un chioșc, ce e drept cam vechi, dar din care ni se desvălește, cam la jumătatea dealului se află *izvoarele minerale*.

Decedatul meu unchiu, Dr. A. P. Alexi, fost profesor gimnazial în Năsăud, declară apele de St.-Georgiu ca: *alcalino-miiriaticice*. După analiza chimică apa izvoarelor din St.-Georgiu, cantitatea substanțelor solide, dizolvate în apa din izvoarele 1 și 2 comparându-o cu alte ape vestite din străinătate, ia locul între cele de la Vichy și Bilin.

Renumitele ape de la Fa-Schingen sunt întrecute de apele de la St.-Georgiu, chiar din cauza conținutului considerabil a acestor substanțe.

Cele mai frumoase distracții însă sunt excursiunile, ce se fac în unele localități din apropiere cum e *Rodna Veche*, *Anieșul* (sau *Dombat*).

Cele mai plăcute sunt însă excursiunile făcute la *Valea-Vinului*, o localitate situată într-o vale îngustă, jur împrejur înconjurată de munți, ai căror piscuri adeseori sunt ascunse în nori. Un drum bun, duce la Valea-Vinului, pe lângă râșorul repede numit *Izvorul* cu apa lui neagră din cauza deosebitelor substanțe ce le aduce de la spălătoarele minelor de argint și plumb. La dreapta și la stânga se ridică coaste stâncoase, cu poieni pline cu flori sau brădet verde.

Conținutul de clorură de sodiu, întrece conținutul celor mai multe ape. Iodul — deși în mici cantități, — face ca apa de la St.-Georgiu să exceleze față cu celelalte, deoarece numai în apele de la Vichy s-a mai găsit o cantitate de tot mică.

Analiza chimică ne spune, că apele de St.-Georgiu conțin materiile înșirate în tabela următoare.

<i>Numele materiilor constituite după analiza profesorului universitar Dr. Ludwig</i>	<i>Izvorul Nr. 1.</i>	<i>Izvorul Nr. 3.</i>
Temperatura după Celsius	12 ^o	13 ^o
Carbonat de Natriu . . .	34.570	32.393
Carbonat de Lităiu . . .	Urme bine descoperite	Urme
Carbonat de calciu . . .	18.219	18.480
Carbonat de Magneziu . . .	5.219	5.310
Carbonat de fer	0.154	0.142
Clorura de natru	24.880	26.247
Clorura de caliu	3.353	2.840
Iodiu Natriu	Urme bine descoperite	Brom descoperit
Acid silicic	0.540	0.512
Suma substanțelor fixe la 10.000 părți apă	86.935	85.933

Temperatura apei de la St.-Georgiu este de 11° C. (vara) și 12° C. (în Octombrie). Cantitatea apei — din cele 5 izvoare de la St.-Georgiu măsurată de Dr. Alexi, — este cea notată în tabela următoare:

Tabela 2.

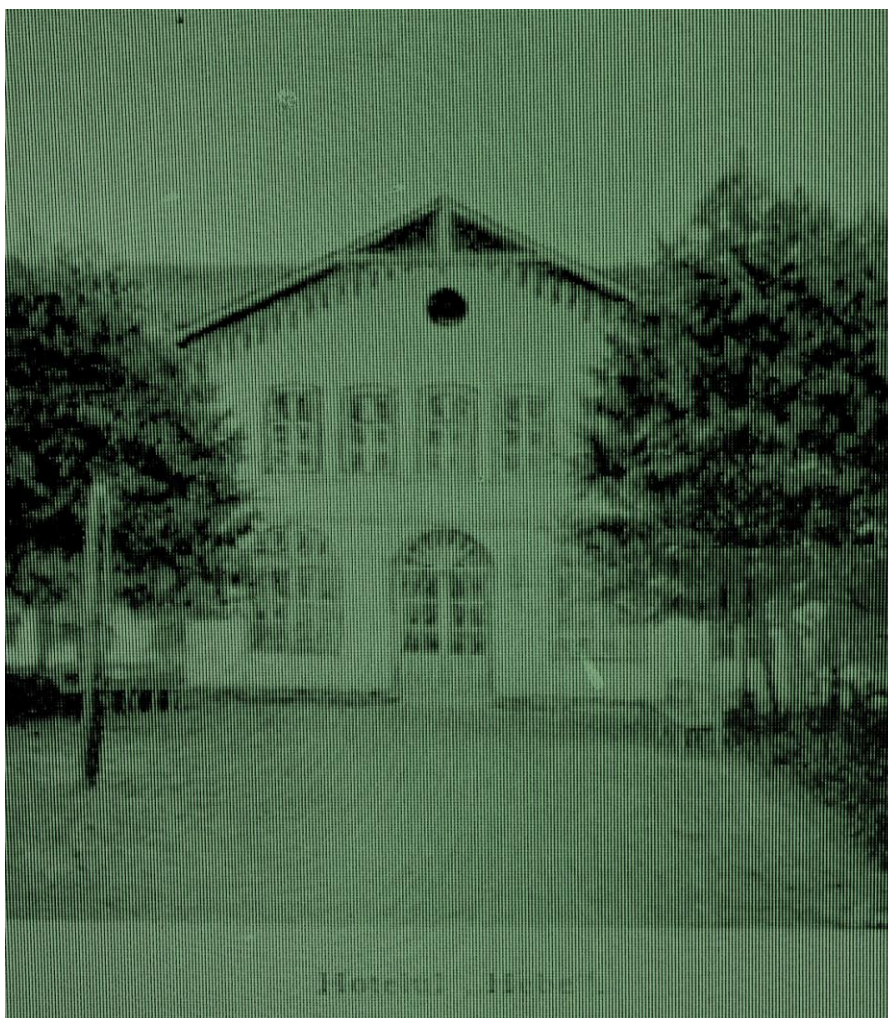
<i>Numărul izvorului</i>	<i>Litre în 1 oră</i>	<i>Litre în 24 ore</i>	<i>Hectolitre în 24 ore</i>
Nru 1	994.20	23860.80	238.608
Nru 2	177.00	4248.00	42.480
Nru 3	443.40	10641.60	106.416
Nru 4	108.10	2498.40	24.984
Nru 5	76.53	1836.72	18.367
Total	1799.23	43085.52	430.855

Cantitatea apei celor 5 izvoare este deci de 430 hect. pe zi.

Apa abundentă nutrește două băi, una caldă, alta rece. Atât una cât și cealaltă sunt stabilite în edificii noi prevăzute cu toate conforturile moderne.

Pentru oaspeți stau numeroase odăi la dispoziție și un hotel frumos (Hotel Hebe) prevăzut cu o sală foarte spațioasă pentru petreceri.

Deși la băile de la St.-Georgiu viața este în general liniștită totuși poate omul afla petreceri și distracții destule, dacă încearcă.

Dimineața de la 6—8, cântă muzica la izvoarele de sus, iar seara de la ora 6—8, când muzica cântă la fântâna principală, se dansează afară, în aerul curat, pe podeala naturală, curată și tare compusă din tuf calcaros. Aproape în fiecare Duminică este bal sau concert.

Panorama se schimbă la fiecare cârligătură a drumului, iar înaintea noastră se ridică falnic piscurile pleșuve ale *Ineului* și a altor munți înalți.

Încă câteva vorbe despre boalele a căror vindecare este posibilă cu ajutorul acestor ape excelente:

Decedatul profesor *Dr. C. Sigmund* de la Universitatea din Viena, într-o scriere a sa despre apele minerale ale Transilvaniei, recomandă apele de la St.-Georgiu ca excelente pentru următoarele boli: febrele învechite, infarstele de splină și ficat, debilitățile funcțiunilor organelor digestive, ale

debilităților intestinale, ale hemoroidelor, ale blenorhoelor și ale catarelor de uterus, catarele cronice de plămâni, pietrile din beșică și rărunchi, scrofulele, tot felul de debilitări nervose, hypochondria, hysteria, anomalii de menstruație etc.

Cunosc cazuri când aceste ape au făcut chiar minuni: un tânăr din Bistrița a mers la scaldele din St.-Georgiu cu cârja; abia își putea clăti picioarele de podagră. În finea curei, același tânăr fugea la vânat prin pădurile St.-Georgiului. Domnul N.D. Miloșescu, care cu morbul său de ficat se duse mai multe veri în Carlsbad fără a simți măcar ameliorarea bolii, în o singură vară și-a recâștigat pe deplin sănătatea; și drept recunoștință comandă o piatră de granit și cu inscripția „Izvorul tămăduirei”, o înștepeni pe frontul fântânelor principale. Ba redă: „Ca recunoștință pentru vindecarea bolii de ficat ce am avut, am publicat acesta cărticică cu cheltuiala mea spre a fi de folos și altor suferinzi” o broșura separată despre aceste băi. Ba 3 ofițeri, care în zadar au cheltuit pe la băile din Carlsbad și care asemenea s-au tămăduit „spre recunoștință” în toată vara vin la aceste izvoare, barem pe 2—3 zile.

Iacă pe scurt un loc unde omul morbos își află sănătatea, cel sănătos loc de petrecere, iar turistul, biciclistul, amatorul naturii: o panoramă minunată, variată, aer sănătos și lume românească.

Sângeorzancă
Foto: Maxim Dumitraș

TRADIȚII

RITUALUL NUPTIAL ÎN LOCALITATEA SÂNGEORZ- BĂI

EMILIA PARASCHIVA POP

II. Nunta la Sângeorz-Băi

3. Rituri liminare

3.1. Gătatul mirilor

Deși tinerețea este frumoasă prin definiție, în ziua nunții mirii își sporesc frumusețea naturală prin costumele populare special confecționate pentru această zi. Atât mirele, cât și mireasa poartă haine noi, ornate și împodobite cu motive și simboluri din cultura tradițională. Așa cum am precizat, hainele mirilor încep a fi confecționate imediat după ce aceștia sunt vestiți la biserică, adică devin *miretei*. La cusutul hainelor participă mai multe femei, fiind un obicei deosebit de frumos tocmai prin faptul că necesită o pregătire specială, dar și o muncă impecabilă. Portul mirilor din ziua nunții este cusut de mireasă, de druștele și cemătoarele ei și eventual de alte prietene apropiate.

Mireasa era *gătată*³ de o femeie anume, specializată în astfel de evenimente, la fel ca și socăcița. Aceasta venea acasă la mireasă duminica, după ce ieșea lumea de la biserică și *popa din slujbă* și începea să aranjeze mireasă într-un mod cu totul aparte pentru această ocazie specială. Miresei i se împleteau două cozi lungi, care erau legate în *conci* cu ață roșie, în împletitură se adăugau flori naturale sau artificiale peste care se puneă *șlaiserul*⁴. Costumul miresei era format din *cămeșă cu pană peste cot*, *pânzături* roșii sau o altă culoare vie, plăcută miresei. În picioare purta pantofi, însă în trecut era încălțată cu cizme. La gât avea, bineînțeles, mărgelile, iar în urechi cercei. *Gătatul miresei*

³ Regionalism, *gătată*- aranjată.

⁴ voalul de nuntă.

marchează formal ruperea ei de lumea fetelor⁵, tocmai de aceea reprezintă un moment încărcat emoțional, în care se plânge intens.

Mirele era îmbrăcat în costumul cusut de mireasă și era format din ițari, *cămeșă* albă cu motive florale specifice, pieptar, curea la brâu, cizme în picioare, iar pe cap *clop cu struț și bgierdane*⁶. Mireasa era cea care îi pregătea struțul ce se punea în clop și era confecționat din asparagus (numit popular *umbra iepurelui*) și flori de mușcată. Cei mai înstăriți feciori aveau *clop cu păun*⁷, specific doar zonei Năsăudului. În vremurile mai îndepărtate, atât mirele cât și mireasa purtau în picioare opinci din piele de porc.

3.2. Ieșitul, încinatul și iertăciunile

După ce mirele și mireasa erau îmbracați și *gătați* de sărbătoare, duminică după masă începeau să vină oamenii la casele mirilor, adică *la ieșit*⁸. Aici erau serviți cu prăjituri și țuică. Mai întâi apăreau druștele, cemătoarele și feciorul de împărat la casa miresei, iar în același timp colăcarii, stegarul, călăreții la casa mirelui. De asemenea, veneau rudele apropiate, vecinii și ceilalți nuntași. La *ieșit*, la mireasă exista un obicei foarte interesant început o dată cu vestirile de la biserică. Când tinerii se făceau miretei, fata purta în acea duminică la biserică o *petea* în coadă, care, în ziua nunții era ascunsă de mireasă undeva prin casă, iar când feciorul de împărat sosea, trebuia să-o caute până ce o găsea. Căutând-o, el rostea:

„Bună vreme la mneavoastă
Am venit cu-o rugămintă
Să mi-o luați de bine înainte:
Mirele nost dimineată s-o sculat
Și pe față s-o spălat
Și pe mine m-o ales
Ca un sol împărătesc
Și m-o trimis la această casă,
Ca să-i caut o mireasă,

⁵ Gail Kligman, *Nunta mortului. Ritual, poetică și cultură populară în Transilvania*, Editura Polirom, Iași, p.68.

⁶ Pălărie neagră specifică zonei prin faptul că era ornată cu un struț confecționat din flori și mărgelile.

⁷ Clopul cu păun este specific doar zonei Năsăudului și constă în atașarea unor pene de păun frumos legate și aranjate pălăriei de nuntă. Doar feciorii înstăriți purtau clop cu păun.

⁸ „No, merem la ieșit, că n-or ieși singuri” - Saveta Pop, 58 de ani.

Tânăra și frumoasă
Ca o floare din grădină
Cu nume de Cătălină⁹,
Că el e fain copil
Ca vara un trandafir,
Ca un trandafir frumos
Care crește vara-n dos
Umple câmpul de miros!
Miresucă lăudată,
Fă tu bine și te gată
Cât de iute și dup-olaltă,
C-al tău mire te așteaptă
Să te vadă cununată
Și napoi iară țipată!
Mneavostă faceți bine și-ți ierta
Cum am știut cuvânta
Poate vorbe o fost mai multe
Da nu le-am știut răspunde
C-am crescut cam pi la munte.
La mulți ani să trăiți!¹⁰

După ce găsea peteaa, o punea în piept și o purta toată noaptea la ospăț.

Mirele și mireasa trebuiau să-ți ia rămas bun în mod formal de la familiile lor. Acest moment este cunoscut sub numele de *iertăciune*, deoarece se cere iertare în mod public pentru orice fel de greșeli vor fi făcut; se primește binecuvântarea părinților și se ia rămas bun. Fiind o ocazie foarte solemnă, doar actorii principali ai nunții participă la acest eveniment, oaspeții sunt doar martori, alăturându-li-se cu plânsul lor.

Odată adunați invitații, atât mirele, cât și mireasa, fiecare la casa lor își luau *iertăciune* de la părinți, frați, surori și persoanele mai apropiate. Mai întâi începea starostele care închina cu un pahar de țuică în mână, rostind o scurtă cuvântare improvizată pe un tipar preexistent. Invita părinții să vină în fața mesei, iar apoi pe mire, respectiv pe mireasă, să-și ia rămas bun de la ei. Prin vocea starostelui, aceștia le mulțumeau părinților pentru buna creștere, pentru toate învățăturile date și își cereau iertare

⁹ Se potrivea în funcție de numele miresei.

¹⁰ **Saveta Georgeș**, 66 de ani.

pentru momentele în care le-au greșit, toate aceste mulțumiri și iertăciuni fiind însoțite de lacrimi de recunoștință și de emoție.

Cu excepția acestui moment marcat de o importantă încărcătură emoțională, la *ieșit* era o veselie continuă, pentru că atmosfera era întreținută de muzicanții care cântau și feciorii care strigau. Se mai găseau și unele femei bătrâne care strigau în cinstea mirelui și a miresei. După ce se terminau iertăciunile, colăcarii îi cântau mirelui când ieșea din casă, apoi plecau după mireasă cu steagul, strigând diverse strigături miresei și părinților ei.

Mai întâi iese mirele din casă însoțit de două dintre druștele mai apropiate, împreună cu starostele, stegarul, colăcarii, muzica, părinții și întreg alaiul. Stegarul se află întotdeauna în fața alaiului, scuturând cu putere steagul pe sunetele arcușului ceterașilor, vestind bucuria nuntașilor. Întreg alaiul pornește de la casa mirelui și ies în uliță cât mai aproape de casa miresei sau în fața bisericii. Aici alaiul se oprește și așteaptă până ce starostele, stegarul, colăcarii și muzicanții merg după mireasă *s-o scoată din casă*. Ajunși la mireasă, unde se află deja feciorul de împărat, aceștia sunt serviți cu *ginars* și prăjituri, muzicanții cântau următoarea melodie, în ritmul căreia feciorii strigau:

„Ia-ți mireasă voie bună
De la fir de mătrăgună,
De la soare, de la lună,
De la maica ta cea bună.
Ia-ți mireasă rămas bun,
De la crenguța d-alun,
De la tatăl tău cel bun,
De la grădina de flori,
De la frați, de la surori,
De la fir de busuioc,
De la feciorii din joc”¹¹

Dacă mireasa urma să rămână în casa mirelui, se striga:

„Noaptea p-aici nu te-apuce,
Că-napoi noi te-om aduce
Când a face plopul pere
Și răchita jișinele!”¹²

¹¹ Saveta Georgeș, 66 de ani.

¹² Iustin Sohorca, *Datini și folclor din Sângeorz-Băi*, Editura Plaiuri năsăudene și bistrițene, Cluj-Napoca, 1988, p. 72.

În decursul acestora, invitații ieșeau din casă urmați de muzicanți care continuau melodia, iar stegarul împreună cu feciorii, adăugau:

„Miresucă, struț de flori,
Ia-ți gândul de la feciori
Și seara de șezători
Că ei seara-or mai vini
Da mai mult te-or prăbăli
De la ei tu nu-i ieși.”¹³

Feciorul de împărat lua mireasa de mână, urmați fiind de cemătoare și de druște, ieșeau din casă și tot alaiul pornea în aceeași veselie să se întâlnească cu mirele. Odată ajunși, feciorul de împărat care a însoțit mireasa încă de la *ieșit*, i-o încredințează mirelui, rostind:

„Mire, să te faci cu voie bună,
C-o mnireasă tânără și frumoasă,
După cum ți-ai ales-o
Și de nu-ți place ție
Lasă-mi-o mie!”¹⁴

Mirele și mireasa, împreună cu nuntașii, rămân în stradă sau în fața bisericii (depinde unde le era mai aproape să se întâlnească), iar starostele împreună cu muzicanții mergeau *să scoată nănașii din casă*, care îi așteptau cu lumânările împodobite cu flori și verdeață, înfășurate cu o fundă de mătase lungă, colorată. Aceștia erau însoțiți de *nănașii nănașilor* (nașii lor) care duceau *colacul* pentru nuntă, împletit și împodobit cu flori, așezat pe un *cingeu*¹⁵ și de *moșii nănașilor*, care duceau un coș în care se aflau miere, pișcoturi, panglica și o bucată de pânză –obiecte ce se foloseau în biserică, la cununie. Trebuie precizat faptul că la Sângeorz, și în trecut dar și acum, nașii duc oameni la nuntă, adică propriii lor invitați. Când se întâlneau nașii cu mirii și alaiul lor, starostele spunea câteva cuvinte, mirii sărutau mâna nașilor, apoi intrau în biserică la cununie. În timpul cununiei, toți tinerii de la nuntă rămâneau afară, în fața bisericii și jucau câteva jocuri, lucru pe care-l consemnează și Mihai Pop, care afirmă că *în Nordul Transilvaniei, tineretul nu participa la cununie, ci juca în stradă în tot timpul ceremonialului*¹⁶.

În biserică, fiecare participant își avea rolul său prestabilit, astfel că oficierea tainei căpăta o notă mistică. Înainte de începerea slujbei, în mijlocul bisericii, se punea o bucată de pânză, peste care se

¹³ *Ibidem*, p. 73.

¹⁴ Saveta Georgeș, 66 de ani.

¹⁵ Prosop cusut manual, împodobit cu motive florale.

¹⁶ Mihai Pop, *Obiceiuri tradiționale românești*, ediție revăzută, postfață de Rodica Zane, Editura Univers, București, 1999, p.174.

așezau mirii, iar tradiția spune că cel care călca primul pânza devenea șeful în casă. De obicei, mireasa era cea care călca prima. În dreapta mirelui stăteau nașii cu lumânările aprinse, iar în dreapta miresei se aflau moșii nașilor cu colacul împletit și frumos împodobit. Oficierea cununiei avea loc după ritualul creștin ortodox, unde cei doi miri își poartă *cununiile* (coroanele) pe întreg parcursul slujbei, schimbul de coroane dintre ei pecetluind sfânta cununie împreună cu jurămintele de legare.

După terminarea ceremoniei religioase, alaiul pornea spre casa unde se ținea petrecerea de nuntă în următoarea ordine: călăreții și stegarul înainte, urmați de colăcari, cemătoare și druște, nuntașii, apoi mirii însoțiți de nași, nănașii nașilor, moșii nănașilor, vecini, neamuri și restul invitaților.

În *ocolul* casei unde se ținea nunta, erau două femei care aveau rolul *de a stropi socrii*: una avea o cofă cu apă și busuioc cu care îi stopea, iar cealaltă arunca cu grâu peste ei, acesta fiind un simbol al abundenței, fertilității și fecundității (ce rămânea se arunca peste casă)¹⁷. Colăcarii strigau acestor două femei, râzând:

„Cât în lume am umblat
Ca aici nu am aflat
Două mute nelăute
Nelăute, nespălate,
Cu cămeșa ruptă în spate.
Cu mânecile suflicate,
Cu poalele rădicate,
Cu părul făcut în sus
Gândești că-s doi pui de urs.¹⁸”

Tot acum, soacra îi închidea simbolic ușa miresei și îi *făgăduia*¹⁹ anumite lucruri pentru ca aceasta să între în casă. Apoi alaiul intra înăuntru la ospăț, însă tinerii rămâneau afară, în curte, la *joc în cindă*. În timpul jocului, feciorii strigau:

Dă-ne grâu, nu ne da pleavă,
Că ni-e mireasa de treabă!
Dă-ne grâu, nu ne da orz,
Că ni-e mirele frumos!²⁰

Tinerii dansau în ocol câteva jocuri și abia apoi intrau la masă, însă într-o altă încăpere decât cea a bătrânilor.

¹⁷ Gail Kligman, *op.cit.*, p. 74.

¹⁸ Saveta Georgeș, 66 de ani.

¹⁹ Regionalism, *a făgădui* - a promite.

²⁰ Saveta Georgeș, 66 de ani.

3.3. Ospățul

Trebuie precizat faptul că, din lipsă de spațiu, nuntașii erau împărțiți, ei stând la ospăț în încăperi diferite, de obicei într-una tinerii și în cealaltă cei mai în vârstă. De asemenea, exista obiceiul care se mai păstrează și astăzi ca nuntașii să fie grupați după o anumită rânduială: oamenii din partea nașilor ocupau locurile fruntașe, cele mai *de cinste*, apoi urmau invitații mirelui, iar la final invitații miresei. La masa mirilor stăteau nașii, nașii nănașilor (pe partea mirelui), moșii nănașilor (pe partea miresei), urmate de cele mai apropiate rude. Tinerii stăteau într-o altă încăpere, separat. Muzicanții mergeau dintr-o încăpere în alta, pentru a fi auziți de toți participanții. După ce toată lumea era așezată la masă, starostele închina un pahar de țuică și cuvânta:

„Dumneavoastră știți că la orice lucrare

Ori la ce adunare

Pe unu îl pune de conducător

Și cârmuitor.

Ori la astă nuntă

Mireasa m-o pus pe mine,

Că eu știu minți mai bine

Și de băut nu mă-ntrece nime.

Ori eu n-am să vă mințesc

Fără ce au adunat dumnealor într-o lună

Eu să vă împărțesc

Mai bine-zis să împărășiesc,

Dar văzând adunată atâta lume

Nu pot sluji singur

Și mi-am luat ajutoare,

Le-am dat glăji și pahare

Să împartă la fiecare,

Căci gândul tinerilor și al nănașilor este

Să facem o nuntă ca cea din Cana Galileii

În bună înțelegere vă zic:

Petrecere bună !

Nu-i atâta rău

Să nu ne deie Dumnezeu,

Cât jinars a rămâne-n paharul meu.

Nu mi-a fost de dumneavoastră

Că de mine, că beu,

Că știu că nu-i dintr-al meu.”²¹

Pe fiecare masă se aflau sticle cu *jinars*, pe care starostele avea datoria de a le înlocui cu altele pline, când acestea se goleau. După ce se serveau aperitivele și cina, se scoteau mesele afară pentru a se crea spațiu de dans, iar mesele se rearanjau dimineața, la *zămuri*. În tot acest timp, nuntașii jucau și petreceau, iar printre cei mai în vârstă erau nuntași care mergeau acasă și se odihneau și nu se întorceau decât dimineața, la finalul nunții. Meniul era format din aperitive, urmate la cină de *zamă de găină* și *tocană*, apoi urmau *găluștele*(sarmalele) *aiutura*, *grisul*, iar dimineața se încheia cu *zămurile*. Pe masă se mai aflau cozonaci, prăjituri, jinars și vin. Mâncarea era gătită de *socăciță*, fiind servită de femei apropiate mirilor.

La miezul nopții erau *dărilor cu strigare*, adică darul fiecărui participant pentru miri. Se începea de la nași care dădeau bani, iar starostele mergea la aceștia cu o pereche de *desagi* și cu un *colac* mare din partea miresei, strigând:

„Dășagii-s în lătunoi,
Nu ți-i dau, fină,-napoi,
Că ți-i face alii noi.”²²

sau:

„Uitați-vă, oameni, bine,
Starostea lotru mai vine,
Cu colaci și cu dășagi,
Să le fie finii dragi!
Frunză verde și una,
Nănașa o zis așa:
Că decât a pune ceară,
Mai bine cunună iară,
Că la ceară îi lucru mult:
De nevedit și de țesut,
Trebe iță, trebe spată
Și stative să se bată.

²¹ Justin Sohorca, *op.cit.*, p.81.

²² Saveta Pop, 58 de ani.

Nănașa-i în servicii intrată,
Ziua are de lucrat
Și noaptea de se culcat
În pat cu el ei bărbat.”²³

Dărilor continuau cu nașii nașilor, moșii, apropiații și apoi ceilalți nuntașii. Bani se dădeau în funcție de gradul de rudenie dintre miri și invitați, apoi se continua cu joc și voie bună. Următorul moment ritualic din cadrul ceremonialului nupțial este cel dedicat miresei, mai exact *stricatul miresei*. Dimineața, mireasa se așează pe un scaun în mijlocul încăperii, iar nașa și cu soacra mare îi dau jos *șlăierul* și din cozile făcute concii, ele fac *stebles*-coafură specifică femeilor măritate, după care soacra îi pune pe cap *năframa*, semn că fata a intrat deja în rândul femeilor măritate și trebuie să se poarte ca atare, începând chiar cu vestimentația. Existau mai multe năfrămi care i se ofereau miresei de către soacra sa, însă aceasta le refuza simbolic și abia după trei sau patru încercări ea se învoia să primească una pe cap. În timp ce nașa și soacra *stricau* mireasa, aceasta plângea, iar femeile de pe margine care asistau îi strigau:

„Tu, mireasă, draga mea
Cu soacra ta nu fi rea!
Că soacra ta nu și mamă
Te-a sfădi de bună samă.
Miresucă cu cunună
Se cunoaște c-ai fost bună
Că nici mă-ta n-o fost rea
Te-o făcut mai frumoșe!
Tu, mirele, dragu meu
Cu nevasta nu fi rău!”²⁴

sau:

„Tu, mireasă, draga mea,
Cu soacra ta nu fi rea!
Ușile nu le trânti,
Casa nu ți-o povesti,
Că, Doamne, bine-i trăi!
Nici bărbatul nu ți-i frate,

²³ Saveta Georgeș, 66 de ani.

²⁴ Saveta Georgeș, 66 de ani.

Să gândești că nu te-a bate.
Mireasă, de-amu-nainte
 Drumurile ți-s oprite,
Numa tri ți-s slobozite:
 La moară și după apă
 Și la mă-ta, câteodată
Și-n grădină după-o ceapă.”²⁵

sau:

„Miresucă, struț de flori,
Ia-ți gândul de la ficiori
 Și ți-l pune la bărbat
Căci cu el te-ai cununat!
 Și tu mire, dragul meu,
 Cu nevasta nu fi rău!
Că nu-i măr putrigăios,
Să-l îmbuci și să-l țipi jos!
 Și nu-i pară mălăiață,
 Că-i soție pe viață!”²⁶

După ce i se pune năframa, mirele o ridică de pe scaun, o sărută, iar mireasa îi ia struțul din clop și-l aruncă jos, îl calcă în picioare, semn că nu mai trebuie să poarte struț, pentru că este bărbat însurat, rostind: „cum mi-ai luat tu petelele să nu mai fiu fată, așa și tu cu struțul, să nu mai fii fecior!”²⁷

Apoi se joacă mireasa în bani. Următorul moment specific ritualului nupțial de la Sângeorz este *jocul miresei*, obicei în care mireasa este personaj principal. Aceasta este luată la joc, pe rând, de rudele cele mai apopiate și apoi de ceilalți nuntași. Fiecare joc este plătit cu o sumă de bani care-i revin miresei. Primii care o iau la joc sunt feciorul de împărat, stegarul, nașii, părinții, socrii, frații, rudele apropiate, colăcarii, druștele, nuntașii, iar ultimul este mirele, care plătește prețul cel mai mare.

În timp ce se juca, femeile strigau:

„Haidați, haidați, colăcari,
 Și jucați mireasa-n bani
 Și-i mai dați câte-o pițulă,
Că v-o dat bugătă gură

²⁵ Saveta Petri, 57 de ani.

²⁶ Saveta Georgeș, 66 de ani.

²⁷ *Ibidem.*

Și-i mai dați câte-o coroană,
Că-i frumoasă ca o doamnă.²⁸

Acum este momentul în care avea loc furtul miresei de către apropiații mirelui. După ce *hoșii* își anunțau fapta, mirele o răscumpăra cu prețul cerut de prietenii săi, care, cel mai adesea consta în băutură. Nunta continua cu servirea *zămurilor* sau *a tocanei*.

Ultimul moment ritualic al nunții tradiționale sângeorzene era *jocul găinii*. Acesta începe dimineața, la finalul nunții, când socăcița aduce nașilor o găină fiartă și împodobită cu flori, mărgelă, petele, în cadrul unui ritual special. Mama simbolică a miresei, socăcița, atestă virginitatea „fiicei” ei în timpul unui dialog versificat cu soacra simbolică, nașa mirelui²⁹. Prin încăperea plină de oameni, găina era adusă pe o melodie specifică, cântată numai din vioară, iar socăcița striga niște versuri speciale, închinare nașilor, de cele mai multe ori făcute ad-hoc, care, aproape întotdeauna aveau conotații sexuale. Nașa, la rândul ei răspundea strigăturii, după care găina se plătea cu bani. *Jocul găinii* era așteptat cu nerăbdare de toți nuntașii, el evidențiind transformarea relațiilor sexuale. Normele sociale nu permit discutarea pe față a chestiunilor sexuale, astfel că discuția era purtată sub forma discursului metaforic. Conținutul conversației dintre cele două femei dă naștere la efecte satirice. Dintre toate secvențele ceremonialului nuptial, acesta încurajează cel mai mult improvizațiile poetice. De asemenea se *striga la găină* nașilor nănașilor și moșilor nănașilor. Toți primeau câte o găină, care era plătită cu bani.

Socăcița striga astfel:

„Faceți-mi o țăr de larg,
Să mă cobor de pe prag,
Că vin cu găina,
Să i-o duc la nănașa!
Numa o țără am zăbăgit,
Până ce m-am ruminat;
N-am vrut să viu nefăcută,
Să fiu la nănaș plăcută!
Nănașule, te gândește
Găină de o plătește,
Că-i găină outoare,

²⁸ *Ibidem.*

²⁹ Gail Kligman, *op.cit.*, p.80.

S-o ouat vreo șapte ouă
Cu-a nănașului vreo nouă!
Uiuiu, găină sură,
Ieri erai pe după șură
Ș-amu ai țigară-n gură”³⁰.

sau:

,Iată-mă că și eu vin
Cu cucoșul iest purin.
Numa o țâr am zăbăgit,
Până ce m-am rumenit
N-am vrut să vin nefeștită,
Să fiu la nănaș plăcută.
Uiuiu, nănașule,
Bate-ți buzunarele,
Și scoate miuțele!
Lângă mie un vițel,
Batâr o oaie cu miel!
Florivică și una,
Io ieri m-am dus la Rodna,
Ca să-mi cumpăr găina
Ș-am pornit cu ea acasă
Cu găina mea frumoasă.
Ș-am pornit pe lâng-o vale
M-am tâlnit cu-un cucoș mare.
Pe găină s-o țâpat
Și din brațe mi-o pticat.
Florivică din grădină,
Nu vă poți spune de milă
Ce-o pășit btiata găină!
Atâta mi-o cucoșă
Nu pe mine, că pe ea!
Și găina mea slăbea!

³⁰ Saveta Petri, 57 de ani.

Atâta mi-o cucoșât-o
Până mi-o mai omorât-o!
Cu greu mare am luat-o,
De la tâlhar am scăpat-o.

Aici când am venit
Nănașu mi-o poruncit
Că să-i dau lui găina
Că mi-a da pe ea ceva!
Io, găina, lui i-am dat
El nimica nu mi-o dat!
Hai, nănașule, grăbește
Și găină mi-o plătește!
Că de nu mă și stropșește!

Cu banii de la nănaș
M-oi duce joi la oraș
Mie mi-oi lua poșetă,
La bărbat o motoretă!
Și m-oi duce pân la Dej
Călare pe-un șcăuneș.³¹

Diferiți nuntași, bărbați sau femei, strigau la adresa socăciței:

„Socăciță vină-ncoace
Ce-ai făcut nouă ne place
C-ai făcut niște toșmagi
Numa cu boii să-i tragi
Ș-ai făcut niște găluște
Să le duci pe teleguță.”³²

sau:

„Socăcița îi frumoasă
Dar plăcinta nu-i brânzoasă
Și tocana nu-i cărnoasă
Socăcița-i cu papuci

³¹ Saveta Georgeș, 66 de ani.

³² *Ibidem.*

Cu socacii printre buci
Socăcița-i cu nădragi
Cu socacii printre craci.”³³

La aceste strigături, socăcița, *mânioasă*, dădea replica:

„Vai, săraci nuntași chemați
De-aseară voi tot mâncați
Mă mir că nu mai crăpați!
De-aseară voi tot vorbiți
Mă mir că nu mai plesniți!
Da-eu am făcut cum am putut
Am făcut cum am știut
Să vă hrănesc cu mâncări
De suflați numai pe nări
De vi-ți duce toți acasă
Și-ți mânca coleşă arsă!
Nu-ți mânca tocană grasă
Și-ți linge numai făină!”³⁴

După terminarea strigăturii la găină, se mai joacă câteva jocuri, stegarul scutură steagul în mișcări ritmice, iar apoi *se împrăștie nunta*, invitații pleacând de la ospăț într-o mare veselie, strigând:

„Noi amu vinim de ieri
C-o fost bune rânduiei!
Noi amu vinim de-asară
C-o fost bună rânduială!”³⁵

Nuntașii se îndreaptă fiecare spre casa lui, iar mireasa pleacă acasă împreună cu mirele.

4. Rituri postliminare

4.1. Întorcătura

Așa cum precizam la începutul capitolului, ritualul nupțial este marcat de evenimente care inițiază și încheie relațiile sociale nou formate. Astfel, la o săptămână de la nuntă avea loc *întorcătura*

³³ Saveta Petri, 57 de ani.

³⁴ Iustin Sohorca, *op.cit.*, p.85.

³⁵ Saveta Pop, 58 de ani.

la casa mirelui. Respectând ordinea ierarhică a relațiilor sociale și principiile patriarhatului, familia mirelui este cea care găzduiește sărbătorirea finală. Dacă mariajul, ca proces dinamic, începe în casa miresei, el ia sfârșit în casa mirelui³⁶.

Așadar, în acea după-amiază, proaspeții miri, familiile lor, druștele, colăcarii, stegarul și nașii se adună la casa părinților mirelui. Dacă este posibil, sunt invitați și muzicanți. Se întinde o petrecere de celebrare, care la Sângeorz poartă numele de *întorcătură*, unde invitații sunt serviți cu mâncare și băutură, joacă și petrec până seara târziu.

Dacă *tocmala* consfințește relația dintre mire și mireasă, *întorcătura* recunoaște relația dintre părinți ca rezultat al căsătoriei dintre copii.

4.2. Adusul zestreii

Ultimul ritual postliminar, pierdut prin anii 1980, este aducerea zestreii miresei la casa mirelui.

La câteva zile, maxim o săptămână de la nuntă, mireasa își adună toate lucrurile confecționate de ea sau mama ei și altele primite drept zestre și le duce acasă la mire sau la casa unde va locui. Zestrea era transportată cu căruța, în văzul lumii, pentru ca toți cei care se aflau în uliță atunci când trecea căruța să poată vedea momentul în desfășurare. Cu cât căruța era mai încărcată și lada de zestre mai mare, cu atât mireasă era mai înstărită și avea cu îndestulare cele necesare unei familii aflate la început de drum.

(Continuare în numărul viitor)

³⁶ Gail Kligman, *op.cit.*, p. 104.

Haret înconjurat de funcționarii superiori ai Ministerului. Decembrie 1904.
(Sp. Popescu, C. Banu, S. Haliță, C. Miculescu, G. Mustață, M. Popescu,
Gh. Adamescu, Haret, P. Gârboviceanu, D.A. Teodoru)

PERSONALITĂȚI

Prea Onorabilului Comitetu
administrativ de fondu-
rele scolare graștiarese

in)
Nasendu

Suplică
lui Solomon Halitia din
Sangherim

pentru apleidarea
stipendiului de 400 fl.
la pedagogie, pre
anul ^{scolarului} 1887/88

SOLOMON HALIȚĂ

– O conștiință luptătoare –

ALEXANDRU DĂRĂBAN

ARGUMENT

Solomon Haliță a luptat, mai întâi, cu greutățile materiale, apoi cu nedreptățile social-politice, și a luptat, mai presus de toate, la vârsta deplinei maturități, pentru drepturile și dreptățile poporului român, pentru eliberarea de sub opresiunea austro-ungară a românilor din teritoriile de sub dominație străină și unirea lor cu România. A luptat copilul grănicerului Maxim Haliță din Sângeorzul Român, de pe Valea Someșului Mare (Rodnei), cu dârzenia proprie țărânimii pentru a învăța la școli mai înalte, cu conștiința care începuse să i se limpezească încă la vârsta copilăriei, înțelegând că învățătura mai bogată îi va oferi posibilitatea de a se afirma și în viața publică și va putea fi, astfel, mai de folos neamului său obidit de pe meleagurile năsăudene.

Conștiința luptătoare a tânărului absolvent al prestigioasei școli românești din Năsăud s-a manifestat activ și în timpul studiilor universitare, pe care le urmează la Viena, Graz, silit, după întoarcerea acasă, să treacă munții în țara liberă datorită aceleași politici de deznaționalizare dusă de oficialitățile ungare. Pasiunea pentru studiu, pentru pedagogie, știința care și-a ales-o ca specialitate și din care înțelegea să-și facă o profesiune de credință și de conștiință, era mijlocul mai potrivit în lupta de emancipare a poporului român din Imperiul Austro-Ungar, pentru realizarea visului „de jalea cui au răposat și moșii și părinții”, unirea cu România, patria-mamă a tuturor românilor.

Calitățile intelectuale și orale ale tânărului student sângeorzan, devotamentul său, dârzenia sa în a-și însuși cât mai multe și cât mai importante învățături și învățăminte i-au fost prețuite de Nicolae Iorga, Spiru Haret și atâția alții.

Cu asemenea prețios bagaj științific și educativ și-a îndreptat pașii, prima dată la Năsăud, după care a fost nevoit să ajungă la Dorohoi, Bârlad, Galați, Iași și București.

Întors acasă cu o asemenea învățătură bogată, tânărul profesor, conștient de valoarea sa și de asemenea, de îndreptățirea sa, a încercat, cu dârzenia ce-l caracteriza, să deschidă porți ferecate de altfel de principii decât cele științifice și educative.

Tânărul profesor, fiul grănicerului din Sângeorzul Român, nu-și uită nicio clipă îndatoririle primordiale: de a instrui și a educa în cel mai curat spirit patriotic tineretul încredințat lui spre formare și de a susține mereu vie flacăra dorinței și voinței neabătute de unire a românilor într-un singur stat național.

Din propria-i experiență și observație, Solomon Haliță și-a format concepția cu privire la raportul dintre teorie și practică în activitatea științifică în general și cu deosebire în activitatea educativă, patriotică: conferințele și discursurile constituie un mijloc de întărire a conștiinței, iar valoarea acestor activități este raportată la fapte, la exemple, la demonstrații concrete.

Stăpânit de o asemenea chemare, simțindu-se dator din punct de vedere moral și solidar cu frații rămași în Transilvania, Solomon Haliță răspunde chemărilor și solicitărilor de acasă. Sunt cunoscute strădaniile sale din perioada primului război mondial. Strădaniile concretizate în acțiuni de diferite feluri, politice și culturale de mare amploare și de mare semnificație. Transilvănenilor stabiliți în România, personalități marcante în viața politică și, ca urmare, de mare autoritate în mișcarea de eliberare și unire, numele lui Solomon Haliță le face o mare cinste prin angajarea sa fermă care își va spori influența și însemnătatea în lupta de emancipare națională. Alături de alți transilvăneni, Solomon Haliță a fost și suflet, și conducător, atâta timp cât a fost profesor în Dorohoi, Bârlad și Galați, demnitar în Ministerul Învățământului, precum și prefect de Iași și Bistrița-Năsăud.

Realizându-se la 1 Decembrie 1918 visul cel mare al poporului român, se cuvenea consolidat marele edificiu al națiunii române și prin puternica sa coloană de susținere, cultura. Școlile românești, pentru înființarea cărora Solomon Haliță a luptat neîncetat, aveau un rol imens. La nașterea atâtor școli din Țara Năsăudului, Solomon Haliță și-a adus obolul său generos și neinteresant ca și cel acordat în edificarea României Mari.

Profesor și educator, dar și în diferite demnități de stat, Solomon Haliță nu a fost un profesor oarecare. Adjectivul *mare* i se cuvinea adăugat cu prisosință. El a fost un mare profesor și un mare educator, nu numai al elevilor, ci al opiniei publice, prin tot ceea ce a făcut. I se potrivesc întru totul lui

Solomon Haliță sfaturile împăratului filosof Marc Aureliu, adresate concetățenilor săi: „Să nu stea departe de viață și de îndatoririle publice un om care se simte înțelept, căci este un sacrilegiu să se sustragă de la ajutorarea celor care au nevoie de dânsul”. Și Solomon Haliță nu s-a sustras de la nicio îndatorire folositoare poporului și țării sale și nici de la ajutorarea celor ce au avut nevoie de ajutor.

Ridicând prin „Solomon Haliță – o conștiință luptătoare” vâlul de pe viața și activitatea plină de învățăminte ale unuia dintre adevărații ctitori de învățământ, și nu numai, mă voi strădui să prezint mai mult decât o restituire științifică valoroasă; va fi ca o prelungire cu o undă de emoții galeria bărbaților sângeorzeni, în context transilvan și național, care, fără ezitare și cu un devotament desăvârșit, s-au dăruit slujirii neamului românesc.

DIN „BORCUTUL” SÂNGEORZULUI LA VIENA

Sângeorzul, sat românesc, fără amestec. E și unul din cele mai frumoase ale românilor de oriunde. Numai case solide și luminoase, cu câte trei-patru odăi, cu ferestre largi, în dosul cărora ard lămpile. Curtea largă e împrejmuită cu zăplazuri de scânduri. Sângeorzenii, care au și o frumoasă biserică nouă, sunt oameni bogați, ei se țin mai mult de creșterea vitelor...

Lângă Sângeorz sunt vestitele ape minerale, care adună multă lume în timpul verii. Apa, ca și locul unde se strânge, se cheamă „borcut”, „fântână de vin”¹.

Sângeorzul e sat vestit pentru aerul curat și tare, pentru izvoarele de ape minerale și radioactive, pentru vioiciunea românilor cu numiri slave (aici întâlnim familii neaoșe românești cu numirile Șorobetea, Sohorca, Haliță, etc.) și pentru „scălzile” tămăduitoare ale bolilor de stomac². Între obișnuiții vizitatori de altădată îi nominalizăm pe Alexandru Odobescu, T. Speranția, Miron Pompiliu, V. Borgovanu, Simeon Mândrescu, George Coșbuc, Liviu Rebreanu, Lucian Blaga și atâția alții.

În satul băilor își avea căsuța lui frunțașul român Maxim Haliță. Tatăl lui absolvise școala „poporală națională” (comunală) și „triviala” din Sângeorzul Român, „norma” și cursul preparandial de șase luni din Năsăud. După satisfacerea serviciului militar, începând cu anul 1843 și până la izbucnirea Revoluției din 1848/1849, când va fi chemat, din nou, sub armele regimentului II de graniță năsăudean, este numit învățător la școala poporală din Sângeorzul Român. Reîntors acasă în 1851, Maxim Haliță funcționează ca notar comunal și conducător de cadastru, iar din 1872 este cancelist al preturii (în 1873 devine pretor, pentru ca între anii 1875 și 1889 să fie „magistru poștal regesc”. O anumită perioadă „ținuse în arendă scaldă” din localitate.

¹ Nicolae Iorga, *Neamul românesc în Ardeal și Țara Ungurească la 1900*, București, Editura Saeculum I.O., 2005, pp. 295-296.

² Sandu Manoliu, *Un om și o energie* în „Icoana unei școli dintr-un colț de țară românească”, Năsăud, 1930, p. 259.

Întemeiată la 1852, această familie cu posibilități totuși modeste s-a străduit și a reușit să asigure copiilor condiții de muncă și învățatură, o educație dintre cele mai alese. Sora mai mare a lui Solomon Haliță, Elisabeta (1853-1915), a urmat Școala de fete din Năsăud (înființată în 1826) și, mai departe,

la Bistrița, căsătorindu-se cu preotul Grigore Marica din Coșna (azi în județul Suceava, s.n.)¹. Axente s-a stins din viață la frageda vârstă de 9 ani (1856-1865), iar cel mai mic dintre frați, Alexandru Haliță (1862-1933), după absolvirea în 1882 a Gimnaziului superior greco-catolic românesc din Năsăud, se înscrie la Academia Teologică din Gherla (1884-1888) și la Universitatea din Cluj, unde, în 1893, își trece licența la Limba română și maghiară. A funcționat ca profesor la liceul la care învățase (1891-1911; 1920-1928), paroh al Năsăudului și ca vicar foraneu al Rodnei (1911-1920)².

Pe vremea când se unea Moldova cu Muntenia, în această casuță, la 17 aprilie 1859, s-a născut al treilea copil al „cancelistului” Maxim Haliță și al „mămucăi” Ileana Isipoaie. A fost botezat cu numele de Solomon, fiind cunoscut obiceiul ardelenilor a-și boteza copiii cu nume din Vechiul Testament sau cu nume latinești, ca să nu poată fi maghiarizate. De exemplu: Avram Iancu, Moise Nicoară, Aron Pumnul, Iacob Mureșanu, Iosif Steica-Șuluț, Isidor Hangea, etc. cu toate că numele biblic Solomon înseamnă „pașnic”, Solomon era însă cât se poate de neastâmpărat.

Fratele mai mic al lui, viitorul profesor și vicar Alexandru Haliță, povestea că acesta se jăluia părinților: „Bine tată și mămucă, n-ați găsit voi pentru mine în toată lumea asta, decât numai numele ista jidovesc?”

Vioiul copil a învățat slova românească la „școluța” cu trei cursuri „trivială” din Sângeorz³. „Răsfoind arhiva școlii primare din anul școlar 1868/1869 – mărturisește directorul acelei instituții, Iustin Sohorca – am aflat și citit cu multă înduioșare clasificarea elevului Solomon Haliță din clasa III trivială, supranumită <nemțească>. Această clasificare, acest testimoniu pur eminent, i-a fost cea dintâi merinde sufletească, cea dintâi dovadă a luminării minții tânărului care s-a dezvoltat înaintând din treaptă...⁴.

A plecat la Năsăud să urmeze școlile mai înalte. După ce a învățat carte nemțească și românească în clasa a IV-a a școlii primare superioare „normale”, la vestitul dascăl Cosma Anca, s-a înscris la gimnaziul românesc fundațional de aici⁵.

¹ **Ironim Marțian**, *Figuri de dasăli năsăudeni și bistrițeni*, Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2002, pp. 85-86; **Teodor Tanco**, *George Em. Marica solitarul contemporan*, în „Virtus Romana Rediviva”, vol. V, Bistrița, 1984, p. 375, conf. „Telegraful Român”, Anul XXVII, Sibiu, 7 august 1879.

² *Ibidem*, p. 86; **Gavril Bichigean**, *Slujitorii altarului bisericii române* (despre Alexandru Haliță, fratele lui Solomon), Biblioteca „Din granița năsăudeană”, nr. 6, Bistrița, 1936, p. 64.

³ **Sandu Manoliu**, *op. cit.*, p. 260.

⁴ **Iustin Sohorca**, *Cuvânt rostit la înmormântarea lui Solomon Haliță*, în „Gazeta Bistriței – Număr de Crăciun”, Bistrița, Anul VI, nr. 24, 15 decembrie 1926, p. 3.

⁵ **Sandu Manoliu**, *op. cit.*, p. 260

De la viciul copil, contemporanii lui își aduc aminte de-o „poznă” pentru care a mâncat o „scuturătură” zdravănă. Era o zi de iarnă. Un gard despărțea ograda școlii de curtea bisericii catolice. La o luptă cu bulgări de zăpadă, ștregarul Solomon a ținut cu atâta măiestrie fereastra bisericii, încât dintr-o dată patru ochiuri de geamuri au zburat în țândări. Evident, au urmat reclamații și sancțiuni. Directorul l-a chemat pe „vinovat” și i-a ținut un discurs scurt: „Dacă te-ai elimina, ai pedepsi pe tatăl tău și pe mama ta, care nu sunt cu nimic vinovați de blestămițiile tale. Dar, așa, tu vei plăti ce-ai stricat și eu te-oi bate bine, ca altădată să-ți intre mintea la cap”. Nedeprins cu disciplina școlară, viciul Solomon, deși bunișor la carte, la purtare întrunea media, tocmai atâta cât să iasă onorabil din încurcătură.

În cursul superior neastâmpăratul copil devine serios. Este notat cu „eminență” mai la toate obiectele. Se distinge la limba română, filosofie, dovedind aplicații și în domeniul științelor reale. Bunul profesor Grigore Pletosu, primul descoperitor al poetului Coșbuc, i-a fost și lui Solomon Haliță profesor, îndrumător și prieten¹.

La 1877, în vremea războiului de independență, eminentul Solomon Haliță avea între camarazii de școală, în clasa a V-a, pe fratele mai mic Alexandru Haliță, iar în clasa a II-a pe fiul preotului Sebastian Coșbuc, George Coșbuc², mândria de mai târziu a Țării Năsăudului, dar și a întregii Români.

În 14 iunie 1870 în cadrul gimnaziului năsăudean s-a înființat Societatea de lectură „Virtus Romana Rediviva” sub conducerea directorului de atunci Ioan Marte Lazăr. Nu se cunosc informații despre activitatea tânărului Solomon Haliță în cadrul acestei societăți. Cert rămâne că tânărul Haliță era pătruns de dorința „perfecționării în cultură și știință”, frecventând biblioteca și participând la ședințele ordinare sau publice ale societății. În sprijinul acestei afirmații stau mărturie câteva din rezultatele cercetărilor legate de apariția revistei „Musa Someșană”, care-și propunea să publice principalele comunicări susținute de gimnaziști în ședințele acesteia³. Cercetători precum Onisim Filipoiu și Ion Rusu îl menționează în anul 1878 în numerele 1-5 și 8 ca redactor pe Solomon Haliță. În articolul citat de Onisim Filipoiu se precizează că, în urma propunerilor studenților gimnaziali Ion Gavrilaş și Solomon Haliță, „foaia” societății să se numească „Musa Someșană”⁴.

Această revistă a fost suspendată între anii 1876-1880 de către autoritățile austro-ungare, ea reapărând începând cu anul școlar 1882/1883 și până în anul 1912. această interzicere nu i-a descurajat pe tinerii gimnaziști năsăudeni. Astfel, câțiva dintre cei „buni și de încredere”, au hotărât să înființeze

¹ *Ibidem*, p. 261.

² *Ibidem*, p. 262.

³ **Ironim Marțian**, *op. cit.*, p. 87.

⁴ *Ibidem*; **Teodor Tanco**, *Musa Someșană*, în „Virtus Romana Rediviva”, vol. II, Bistrița, 1974, p. 24; **Onisim Filipoiu**, *Musa Someșană a elevilor*, în „Plaiuri Năsădene”, Anul I, București, 1943, nr. 5-6-7, p. 14; **Ion Rusu**, *Anul apariției revistei „Musa Someșană”*, în „Ecol”, Anul V, Nr. 904, Bistrița, 1973.

una „secretă”. În toamna anului 1877 are loc o consfătuire a 20 de gimnaziști care elaborează și aprobă noi statute. Printre semnatori îi găsim pe Iuliu Moisil, Solomon Haliță, George Curteanu, Ion Macavei, președinte al societății fiind ales Corneliu Păcuraru¹. Ședințele literare se țineau în fiecare duminică, citindu-se creații proprii. Sunt cunoscute două creații ale lui Solomon Haliță, poezia *Visul*, și *Lipsa institutelor de învățământ*, studiu prefigurând preocupările viitorului om al școlii, atestă vigoarea implicării gimnazistului în viața societății de lectură, chiar în condițiile interzicerii ei². De aici se poate trage concluzia că redactorul din anul 1878 al *Musei Someșene*, de care se leagă însăși denumirea revistei, a fost unul dintre membrii activi ai Societății de lectură „Virtus Romana Rediviva”, în care se vedea cu claritate influența „Junimii” (înființată în 1863) asupra gimnaziștilor năsăudeni. În acest sens, un rol însemnat l-au jucat, în primul rând, profesorii liceului: Constantin Moisil, Paul Tanco, Ioan Mălai, Ioan Ciocan, Artemiu P. Alexi, care i-au cultivat dragostea de carte și lui Solomon Haliță³.

La 20 de ani, Solomon Haliță își ia bacalaureatul „cu laudă”⁴.

Anul 1879 este un an greu pentru românii din Ardeal. Acum autoritățile maghiare încep campania de maghiarizare a școlilor românești. Conform tradiției năsăudene, după care tinerii absolvenți urmau mai cu plăcere cursurile universitare din Viena, unde era și o frumoasă societate românească și o altă mentalitate, Solomon Haliță și-a îndreptat și el pașii spre „Parisul” Europei Centrale. A plecat împreună cu un alt „năsăudean” Iuliu Moisil care, peste ani, își va aminti cu mult drag despre acest lucru⁵.

Cu plăcere îmi reamintesc de viața de student universitar din Viena, unde, după obiceiul nostru, tinerii ardeleni alergau ca să-și desăvârșească studiile. Negreșit interesele nației, tradițiile din trecut făceau pe bătrâni să-și trimită pe fiii lor unde au studiat și ei sau de unde li s-au recunoscut străvechi drepturi sau li s-au dat odinioară oarecare beneficii, fie pentru viața culturală sau economică, fie pentru cea a românilor ardeleni.

„După terminarea liceului în anul 1879, obținând <testirnoniul de maturitate>, am plecat în octombrie acel an la Viena. Aveam o mare dorință de a urma arhitectura la Politehnică, dar în urma unor consilii temeinice am urmat chimia industrială precum și apoi Universitatea. Încă din clasa a VII-a liceală aveam proiectul să urmez arhitectura sau Universitatea la Roma.

Am plecat cu Solomon Haliță, mentor fiindu-ne Sever Mureșianu, din Beclean la Apahida, de unde apoi am luat trenul prin Orade, Pesta la Viena. Acesta a fost primul nostru voiaj cu trenul”⁶, mărturisește Iuliu Moisil.

¹ *Ibidem*, pp. 87-88.

² *Ibidem*, p. 88; **Iuliu Moisil**, *Amintiri din viața de liceu*, în „Arhiva Someșană”, Nr. 26, Năsăud, 1939, p. 5.

³ *Ibidem*; **Teodor Tanco**, *op. cit.*, p. 24.

⁴ **Sandu Manoliu**, *op. cit.*, p. 262.

⁵ *Ibidem*.

⁶ **Iuliu Moisil**, *Viața studenților români din Viena în a doua jumătate a secolului XIX-a – Amintiri*, în „Arhiva Someșană”, Năsăud, nr. 18, 1936, p. 369.

DEMERSURI PENTRU PRIMIREA BURSEI DE STUDII

La desființarea instituției de graniță năsăudenii au respins ideea divizării și împărțirii între localități a fondurilor de provente și monture și le-au pus sub o administrație civilă unică, în slujba luminării populației românești prin școală. Prin urmare, fondurile grănicerești militare s-au transformat în fonduri civile, devenind o instituție cu personalitate juridică de drept privat, iar potrivit noilor destinații Fondul de provente a primit denumirea de Fond școlar central, și cel de monture de Fond de stipendii.

O altă chestiune rezolvată după desființarea regimentului a fost preluarea și organizarea administrării fondurilor grănicerești de către reprezentanții comunelor. Este de precizat faptul că temelia organizării administrației civile a fondurilor s-a pus în timpul ființării districtului românesc al Năsăudului.

Contribuția Fondurilor grănicerești năsăudene la dezvoltarea învățământului românesc a fost una dintre cele mai relevante din istoria Transilvaniei. Lucrarea a evidențiat – credem – acest aport atât pe timpul graniței cât, mai cu seamă, după desfacerea acesteia.

În intervalul temporal 1851-1918, Fondul școlar central a contribuit la întreținerea a 6 școli primare superioare, a unei școli de fete și a unui liceu românesc. Eforturile bănești ale fondului, exprimate în monedă austriacă, au însemnat aproximativ 1.934.000 florini.

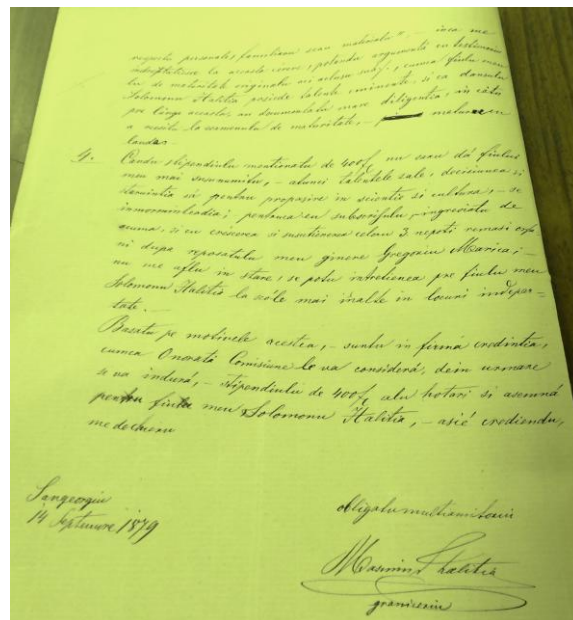
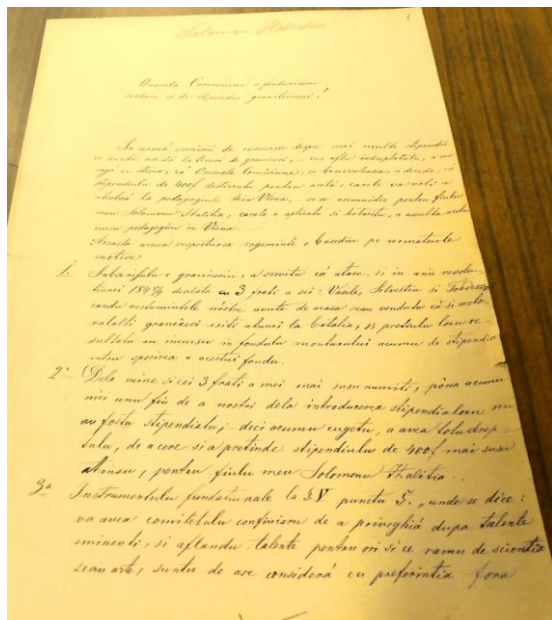
Opera școlară și culturală înfăptuită de Fondurile grănicerești năsăudene între 1851-1918 depășește simplul interes al comunității românești din fostul confiniu militar, ea extinzându-se la întreaga Transilvanie. În locul soldaților de odinioară, fondurile au scos în arena vieții publice românești adevărate regimente de cărturari, de preoți, de învățători și meseriași, pentru care, în decupajul temporal menționat, cele trei fonduri au jertfit împreună peste 3.100.000 florini v.a. „Toate aceste eforturi – remarca Laurențiu Oanea, unul dintre notarii Marii Adunări Naționale de la Alba-Iulia din decembrie 1918, fost bursier al fondurilor – au fost făcute de generațiile de grăniceri de la 1763 încoace și nicio jertfă n-a fost cruțată de acest popor, ca să se înalțe prin cultură pe sine și întreg neamul românesc”¹.

Fiind conștient de valoarea fiului său și având dorința de a-și continua studiile la Viena, acolo unde mai toți fiii de grăniceri tânjeau, Maxim Haliță a început demersurile către comisia de atribuire a burselor de la Administrația fondurilor grănicerești.

¹ **Dr. Lazăr Ureche**, *Fondurile grănicerești năsăudene*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2001, pp. 165-170; pp. 180-196.

Totuși, în vara anului 1879, în viața tânărului Solomon, dar și a întregii familii s-a întâmplat o tragedie care ar fi putut să-i pună în pericol viitorul său. De fapt ce se întâmplase? O vizitase pe sora lui, Elisabeta, căsătorită cu preotul greco-oriental (ortodox, s.n.) Grigore Marica și stabiliți la Coșna (astăzi în județul Suceava; comuna a aparținut în trecut Țării Năsăudului, s.n.), ieșise la o vânatoare, mai mult plimbare în munți, însoțit de cumnatul său. La trecerea unui gard, Haliță s-a împiedicat și a lovit arma de un lemn descărcându-se în plin și mortal în celălalt. Sora a rămas văduvă cu trei băieți mici. Solomon Haliță a jurat în fața familiei că nu se va căsători niciodată și va crește orfanii. Așa a făcut. Pe cei doi băieți, Emil și Nițu, când au fost de anii liceului i-a luat, după ce s-a stabilit în România, purtându-i în școli și facultăți, amândoi ajungând farmaciști¹. În urma acestei întâmplări nefericite, Tribunalul din Bistrița s-a autosesizat făcând cercetările ce trebuiau făcute în asemenea cazuri. Totodată instituția juridică, menționată mai sus, a trimis o adresă către Comisiunea administrativă a fondurilor grănicerești din Năsăud în care se specifică că „în contra studentului din Sângeorz, Solomon Haliță, s-a făcut cercetarea pentru delictul contra securității de viață comisă spre detrimentul preotului greco-oriental (ortodox, s.n.) din Coșna, despre care se încunoștiințează Administrația fondurilor școlare grănicerești spre observare la împărțirea stipendiilor”. Documentul purta data de 29 august 1879².

La data de 14 septembrie 1879 Maxim Haliță a înaintat Administrației fondurilor grănicerești cererea de bursă pentru fiul său, pe care o prezentăm în rândurile ce urmează:

¹ **Teodor Tanco**, *Virtuți Române Rediviva*, vol. V, Bistrița, 1984, p. 376; Vezi „Telegraful Român”, Anul XXVII, Sibiu, 7 august 1879.

² **Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Bistria-Năsăud (D.J.A.N.B.N.)**, Fond *Administrația fondurilor grănicerești*, Dosar bursă Solomon Haliță, fila 4.

Onorată Comisiune a fondurilor școlare și de stipendii grănicerești!

În urma eservirii de concursu despre mai multe stipendii ce suntu a se da la tineri de grăniceri, mă aflu îndreptățitu a mă ruga cu stima, ca Onorata Comosiune să benevoiască a decide ca stipendiu de 400 fl. destinat pentru acela carele va voi a absolvi la Pedagogiul din Viena, ... pentru fiul meu Solomon Haliță, care e aplicat și hotărât a asculta acel curs pedagogic în Viena.

Aceasta a mea respectuoasă rugămintă e bazată pe următoarele motive:

1. Subscrisul grănicer, a servit ca atare și în anii revoluțiunei 1848/49 deodată cu trei frați ai săi: Vasile, Silvestru și Toader, când veșmintele noastre avute de acasă s-au vândut ca a și celorlalți grăniceri ieșiți atunci la bătălie și prețul lor rezultat au inclus în fondurile monturului acum de stipendii întru sporirea acestui fond.

2. De la mine și cei trei frați ai mei susnumiți, până acum niciun fiu de ai noștri de la introducerea stiopendiilor nu au fost stipendiului, deci acuma cuget a avea tot dreptul de a cere și a pretinde stipendiul de 400 fl. mai sus atins, pentru fiul meu Solomon Haliță.

3. Instrumentul fundațional la cap. V, pct. 5, unde se zice: va avea comitetul confiniar de a priveghea după talente eminente și aflând talente pentru orice ram de știință sau arte sunt de a se considera cu preferința tot respectul personal, familiar și material – încă mă îndreptățeste la această cerere, putând argumenta cu testimoniul de maturitate original..., cum că fiul Solomon Haliță posedă talente eminente și că dânsul pe lângă aceasta, un document mare diligență, încât a reușit la examenul de maturitate „maturul laudas”.

4. Când stipendiul menționat de 400 fl. nu s-ar da fiului meu susnumit, atunci talentele sale, deciziunea și stăruința sa pentru propășire în știință și cultură, se înmormântează, pentru că subscrisul îngreunat de acum și cu creșterea și susținerea celor trei nepoți rămași orfani după răposatul meu ginere Gregoriu Marica – nu mă aflu în stare să pot întreține pe fiul meu Solomon Haliță la școli mai înalte în locuri îndepărtate.

Bazat pe motivele acestea, sunt în ferma credință cum că Onorata Comisiune va considera din urmare, se va îndura – stipendiul de 400 fl. – a-l hotărî și a semna pentru fiul meu Solomon Haliță, așa crezând necesar

*Maxim Haliță,
grănicer¹.*

La data de 12 noiembrie Maxim Haliță revine cu o nouă adresă către Administrația fondurilor grănicerești în care specifica că:

¹ *Ibidem*, fila 1.

Rezoluțiunea tribunalului regiu din Bistrița, împărtășită fiului meu prin care s-a recunoscut de drept, cum că acest fiu al meu nu e vinovat la cazul întâmplat cu moartea ginerelei Gregoriu Marica și că <e> nevinovat, s-au eliberat de la cercetare mai departe, - a fost predată de către fiul meu mai susnumitei Onorabelei Comisiuni spre convingere, că dânsul să-și poată căpăta stipendia cerută.

Având scrisul trebuință urgentă de acel document, se roagă la Onorata Comisiune ca să beinevoiască <a da > aceeași minoră rezoluțiune a fiului meu Solomon Haliță, a-mi da ca vechi membru, pentru caz necesar la timpul său, urmând a o restitui Onorabelei Comisiuni¹.

Cert este că Solomon Haliță a beneficiat de bursa cerută de tatăl său în perioada anilor de studenție 1879/1880 - 1881/1882². Aprobând această bursă, Comitetul de atribuire a pus anumite condiții la care Solomon Haliță trebuia să le răspundă și să motiveze prezența sa la Viena. Astfel, la data de 21 iunie 1880 dă un răspuns, din Viena, după cum urmează:

Prea Onorat Comitet!

În urma provocării de sub nr. 486 din data de 8 iunie a.c. am onoare a aduce la cunoștință Onoratului Comitet următoarele:

În acea provocare mi se pretinde că până la 1 iulie 1880, la 6 după-amiază, să trimit testimoniale despre programul de studii din anul scolastic 1879/80. La acest punct nu pot corespunde până la acel termen, fiindcă prelegerile la acest institut – Pedagogiul – durează până în 19 iulie și la examen nu se admite nimeni până la finea prelegerilor – afară de acest curs la acest institut este anual și nu semestrial, examen încă nu se poate face decât la finea fiecărui an.

La celelalte puncte sunt gata a da următoarele deslușiri:

- 1. Părinții mei sunt Maxim și Ileana Haliță din comuna Sângeorgiu;*
- 2. Ramul la care sunt aplicat este Pedagogiu; cursul la acest institut pedagogic durează 3 ani, absolv deci cursul prim cu finea anului scolastic 1879/80;*
- 3. Stipendiile le folosesc din 10 octombrie 1879 pe baza decretului de sub nr. 876 din data de 23 septembrie 1879;*
- 4. Deoarece cursul durează 3 ani, voi absolvi cu finea anului scolastic 1881/82.*

În urmă rog pe Onoratul Comitet a lua în considerațiune motivele amintite, ce nu-mi conced a corespunde în prezent pe deplin acelei provocări, depinzând aceasta de la împrejurări ce zac în afară de mine. Asigur totodată pe Onoratul Comitet că îndată după depunerea examenelor mă voi legitima în sensul prescripțiilor impuse prin decretul de stipendii³.

¹ *Ibidem*, fila 6.

² **Lazăr Ureche**, *op. cit.*, Anexa IV, p. 181.

³ **Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Bistria-Năsăud (D.J.A.N.B.N.)**, Fond *Administrația fondurilor grănicerești*, Dosar bursă Solomon Haliță, fila 7.

În vara anului 1880, la data de 18 iulie, fiind acasă la Sângeorz, în vacanță, trimite o adresă către Comitetul de acordare a stipendiilor din Năsăud:

Prea Onorat Comitet!

Subscrisul absolvent al cursului prim la Pedagogiul din Viena în anul scolastic 1879/80, vin a mă legitima înaintea Prea Onoratului Comitet, despre progresul făcut în studiu în acest an în sensul decretului de stipendii din data de 23 septembrie 1879, nr. 876.

În acel decret se pretinde patru testimonii din câte patru obiecte semestriale sau două testimonii din cât două obiecte anuale. Îmi permit a observa la acest punct cum că la acest institut nu se dau testimonii separate, ci calculii se înseamnă în coala pentru testarea frecvențelor. La cererea mea am căpătat excepțional și un testimoniu separat despre trei obiecte anuale din care am făcut examen. Alătura pe lângă această și coala pentru testarea frecvențelor cu respectuoasă rugare că Prea Onoratul Comitet să binevoiască a-mi aplacida stipendiul și pentru anul scolastic viitor 1880/81.

Îmi afirm speranța ca în scurt < timp > îmi voi recăpăta testimoniale și rezoluțiunea favoritorie, mă îndemn al Prea Onoratului Comitet cu tot respectul¹.

În data de 17 septembrie trimite Comitetului de la Năsăud o copie după situația școlară², iar în 23 septembrie³ și 17 octombrie 1881⁴ două documente semnate de cadre didactice de la instituția universitară din Viena. În data de 18 octombrie 1881 înștiințează comitetul de la Năsăud că: *subscrisul am onoarea așterne Prea Onoratului Comitet adeverința de la directoratul Pedagogiului din Viena cum că sunt înscris ca elev în anul al III-lea pe baza absolvirii cursului prim și al doilea, și cum că am înscris toate obiectele prescrise prin statut și planul de învățământ.*

Subjekt	1879	1880	1881	1882	1883	1884	1885	1886	1887	1888	1889	1890	1891	1892
1. Deutsch
2. Latein
3. Griechisch
4. Philosophie
5. Physik
6. Chemie
7. Geschichte
8. Geographie
9. Naturgeschichte
10. Botanik
11. Zoologie
12. Mineralogie
13. Anatomie
14. Physiologie

¹ *Ibidem*, fila 9.

² *Ibidem*, fila 13.

³ *Ibidem*, fila 15.

⁴ *Ibidem*, fila 17.

Drept aceea rog Prea Onoratul Comitet a-mi pune stipendiul avut în curent, fiindcă trebuie < să achit > anual 50 fl., care sumă din propriile mijloace nu sunt în stare a o depune și astfel prin o amânare aș fi împiedicat de la frecventarea prelegerilor¹.

(Continuare în numărul viitor)

Prea Onorată Comitetă!

Subscriindu absorbându cursulu primu la pedago-
giculu din licea în anul scolasticu 1859/60, vînu a me-
legitimă înaintea Prea Onoratului Comitetu, despre
progresulu făcutu în studiu în acelu anu, în conu lu dene-
ticiu de stipendiu de datu 20 Septembrie 1859 p. No. 576.

În acelu decretu se pretîndu sîc 4 testimonia sîc cîte
4 obiecte semestrale, sîc cîte 2 testimonia sîc cîte 2 obiecte
anuale. Mi permitu a sberoa în acelu punctu, cumea
la acelu institutu, mi seldau testimonia separate, si cal-
culu se invenna în colu pentru testarea frecuentieloru.
La cercetarea am raportata excepționalu sîc unu tes-
timoniu separat, despre trei obiecte anuale, din cari
am făcutu esamene. Alatureru pe langa acelu
si colu pentru testarea frecuentieloru cu respectu-
osă rugare, că Prea Onoratul Comitetu, se trine-
vialca a-mi a placida stipendiulu si pentru
anulu scolasticu venitoru 1860/61.

În firma sperantis ca în secretu rîmî voicu re-
capotă testimoniale si resolutiunea favoritoria,
me însemnu alu Prea Onoratului Comitetu cu totu
respectulu

Sangeorgiu în 18 Iuliu 1860

Solomon Maldea
scult. de curat. ped.

¹ Ibidem, fila 18.

RĂNILE COMUNISMULUI

OCTAVIAN ALEXI

Împlinirea osândeii – Pitești 1949

MIRCEA VLĂDICĂ¹

În vagonul dubă, în cursul acelei nopți de Înviere, au mai fost aduși alți deținuți, deoarece trebuia încărcat până la refuz, se aprecia, în zori, că ar fi fost circa 80. Drumul a fost greu și lung, iar drept merinde li s-au dat niște pâine neagră, un drob de pâine veche de vreo două săptămâni și o bucată de slănină sărată și rancedă. Nu îndrăzneau să mănânce, spre a nu le fi sete, și așa au parcurs, în post și rugăciune, cele trei zile ale Paștilor, cât a durat drumul cu vagonul fantomă până la Pitești. Cu aceleași bagaje la subsioară au parcurs pe jos distanța de la gară la pușcărie, prilej cu care au mai putut întâlni pe stradă oameni, care la vederea lor își făceau semnul crucii spunând: „Doamne, ferește și apără-mă!”, constatând că între aceștia erau mulți încă copii: „Doamne, oare ce or fi făcut?”.

Acum, de pe frontispiciul închisorii, îi primea o lozincă mare, pe care scria: „Aici zac dușmanii poporului”, scrisă cu litere mari, ocupând aproape fiecare literă câte un metru pătrat, în așa fel dispuse, ca să acopere o cât mai mare suprafață dinspre stradă.

Zăceau, într-adevăr, aici păziți toți dușmanii poporului, care făceau parte din studențimea română, tot răul din țara românească ce cuprindea un tineret începând cu 16 ani. El era bucuros că primise până la zece ani, căci altfel trebuia să târască cu el și lanțurile, pe care aveau grijă să fie bine bătute la Cluj, dar spre fericirea lui el nu a beneficiat și de această groază, spre a se împiedica în ele. După ce comandantul și adjunctul său politic împreună cu gardienii de serviciu i-au petrecut în revistă cu privirea, s-a dat dispoziție să fie introduși în carantină.

¹ Continuăm să publicăm și în acest număr, cu acordul autorului, din lucrarea intitulată „**Octavian Alexi – O existență tragică**”, Cluj-Napoca, Editura Napoca Star, 2000, pp. 40-47. Publicarea acestor date istorice sunt de interes pentru revistă și publicul nostru întrucât se referă la trecutul ținutului săngeorzan, contribuind astfel la o mai bună cunoaștere a istoriei.

În imediata zi următoare, au fost supuși unui examen de deparazitare, apoi, după ce au ieșit din carantină, au fost împrăștiați prin celule. Grupa clujenilor a ajuns în aceeași celulă „4 Spital”, ce era situată în nordul corpului închisorii, la parter. Ea a fost destinată inițial bolnavilor și așa a rămas în amintirea deținuților, drept „Camera 4 Spital”. Aici și-au început ucenicia în ale închisorii acel grup de

tineri, care se pare că încă de la început a încăput pe mâna inchișitorilor. Aici, într-o seară, nu mult timp după ce ajunseră acolo, au fost introduși în celula lor și alți deținuți, pe aceștia nu-i cunoștea nimenea, mai târziu s-a aflat că era echipa lui Țurcanu, cel care făcea minuni în rândul studenților închiși, prin mijloace de tortură pe care le întrebuița, în perfectă înțelegere cu mai marii închisorii. După stingere, care avea loc cam în jurul orei 6, seara, s-a ridicat un tip de pe prici, pozând amenințător în fața celorlalți și începu să vorbească: „Noi, un grup de studenți deținuți, ne-am hotărât să ne reabilităm față de regimul muncitoresc, întrucât considerăm că ceea ce am făcut este împotriva poporului muncitor și al partidului. Considerăm, de asemenea, că voi sunteți o piedică în calea realizării acestei dorințe, prin atitudinea voastră antimuncitorească. De aceea, vă cerem să renunțați la convingerile voastre anterioare și să vă alăturați grupului nostru. Dacă nu veți face aceasta pe cale normală, vom întrebuița împotriva voastră toate mijloacele care ne stau la dispoziție și ne-au fost administrate de către conducerea închisorii. Suntem hotărâți să ducem acțiunea până la capăt și vă vom sfârâma orice rezistență”. O asemenea impertinență nu mai auziseră ei, nici în beciurile Siguranței de la Cluj nu li se ceruse aceasta, ci doar să mărturisească cu ce au greșit față de nouă guvernare. Octavian, fiind o fire blajină, blândă și retrasă, nici nu a auzit cele spuse. Însă Dale, care era mai repede la gură și tot așa la mânie, crezând că este o glumă de prost gust, a fost primul care a dat replica, intrând în contradicție cu noii veniți, a început să facă haz. Individul Țurcanu, care devenise de acum un specialist, probabil se aștepta la aceasta, deoarece cunoștea foarte bine mentalitatea și convingerile studenților. Toți cei care fuseseră în cameră, atunci când noul grup sosise, au rămas muți, așteptau să vadă ce se va întâmpla. Fiecare din oamenii torționarului aveau sub pătură câte un ciomag, o coadă de mătură, un par, o curea sau o bucată de scândură ascunsă, bineînțeles scule care le-au fost puse la dispoziție de către conducerea închisorii, pentru că, altfel, nu ar fi putut un deținut introduce asemenea obiecte în celulă.

Drept urmare, ca la un semnal, Țurcanu, ridicând șapca de pe cap, o trânteste la pământ și imediat oamenii lui au scos ciomegele de sub pături și a început o bătălie în care om pe om nu se vedea. Aceștia au fost rânduți, fiecare dintre ei aveau câte o victimă pe care trebuia să o imobilizeze. Cei din grupa clujenilor, fiind luați prin surprindere și neînarmați, nu aveau cu ce se apăra. Revenindu-

și din derută, unii au pus mâna pe torționari și forțe inimaginabile le-au dat putere, le-au luat sculele din mâini. Astfel, bătălia se schimbă ca raport de forțe, aceștia trecând de la apărare la atac, iar după o încăierare care nu putea fi apreciată cât a durat, torționarii au fost puși la pământ; poate așa era stabilită regia. Pentru că în mod sigur la mijloc era o regie, deoarece aspectul se repeta la toate grupele de noi veniți. În acea mare încăierare, care a atins un dramatism fără precedent, dar la care Octavian nu putuse participa, pentru că era bolnav, cu boala de rinichi primită în beciurile Siguranței din Cluj, la

care se mai adăugase și afecțiunea plămânilor, rămase de la acea dublă pneumonie, tratată superficial, aproape sub cronometru, așa cum s-a petrecut la Clinică, sub pază. A încasat și el câteva ciomege, cărora nu le-a putut riposta, de aceea, probabil, a fost lăsat deoparte. Dale, Pop și ceilalți din Mureș au ajuns stăpânitori pe ciomege. Dar, pentru că nu acesta trebuia să fie deznodământul, pentru acei care dirijau din umbră experimentul, la un alt semnal al directorului închisorii, Dumitrescu, care pândea la ușă, cu politrucul Marina, împreună cu gardienii, deschizând ușa celulei strigă către Țurcanu: „Ce se întâmplă aici, bandiților?”, la care acesta, ieșind la aliniament, spuse formula pe care o mai repetase și cu alte prilejuri, dar pe care acum o știa, practic, pe dinafară: „Domnule director, un grup de studenți, dându-ne seama că am greșit față de clasa muncitoare, ne-am hotărât să ne reabilităm față de partid și popor. Atunci când am încercat să discutăm cu noii veniți, bandiții care sunt cu noi în celulă, s-au năpustit asupra noastră și ne-au zdrobit!”. La fel ca și altădată, acesta, cu politrucul și gardienii, cu alte ciomege, s-au năpustit asupra noilor veniți în grupul de la Cluj și a urmat apoi o scenă îngrozitoare, timp de câteva ore, directorul și oamenii lui au izbit cu ciomegele, până ce aceștia au fost puși la pământ. Așa se încheiau ședințele de reeducare, apoi cortina cădea și apărea un nou scenariu.

Mulți din grupul lor în zilele și lunile care au urmat au fost utilizați în același mod împotriva propriilor lor colegi, devenind ei înșiși torționari, oameni robot, care și-au pierdut onoarea și demnitatea. Planul diabolic conceput după metodele rusești a fost dus până la capăt, pe măsură ce se pregăteau noi elemente. Ceea ce s-a petrecut în Camera 4 Spital s-a petrecut și în alte celule, iar metodele se repetau ciclic, doar cu unele modificări de regie.

Ceea ce comunismul a reușit să facă, prin membrii săi, în România acelei perioade, care s-a întins pe mai mulți ani, este de domeniul psihologiei patologice, deoarece acțiunile petrecute în închisori întrec imaginația diabolicului, comparând lucrurile, găsești o justificare fiarelor sălbatice, careucid din necesitate biologică, pentru a se hrăni, pe când ceea ce se întâmpla în închisorile comuniste, când omul fiară folosindu-se de rațiune ca element de sprijin al urii, ce nu cunoaște limite, pentru că numai un om posedat de o ură feroce poate concepe lucid așa ceva. Ar părea un paradox, dar nu este așa, în lumea comunistă paradoxul devine un element de normalitate. Dacă Țurcanu a fost răspunzător pentru schingiurii fizice, pentru care mai târziu el a plătit ce viața aceasta, prin faptul că a fost împușcat, alții sunt însă acei care trebuie să răspundă pentru întregul proces și lungul șir de fărădelegi și aceasta ar

trebui să înceapă cu acei care au distrus echilibrul din om, fără ca în locul lui să lase ceva, deoarece pe acel loc gol s-a născut dezorientarea care a dezlănțuit nebunia.

Acest tip de anchete făcute ulterior condamnării prin metoda „reeducării” au reușit să smulgă destul de multe secrete de la studenți, pe care aceștia nu le-au spus la anchetele inițiale. Dacă Siguranța și, mai târziu, Securitatea nu a reușit să afecteze structura psihică a omului la anchetă, iar studenții se convingeau tot mai mult de justetea cauzei pentru care sufereau, pentru că atâta vreme cât sufletul rămâne întreg, nu se putea vorbi despre o înfrângere, iar acolo la Pitești și apoi în alte închisori tocmai împotriva sufletului s-a dus lupta, înfrângerea acestuia era de acum principalul lor obiectiv.

Credința a fost ultima țintă împotriva căreia s-a luptat prin acele metode, deoarece creștinismul românului a fost împletit organic cu structura lui sufletească pentru că s-au născut împreună. În Dumnezeu, poate mai mult ca la alte neamuri, românul și-a pus toate speranțele, ori de câte ori vitregia vremurilor s-a abătut asupra lui. Tot în Dumnezeu și-au pus speranțele și copiii aceștia de țărani, ajunși studenți și apoi în închisoare. Rugăciunile spuse de ei din adâncul sufletului, uneori cu buzele tremurânde, le-au fost de cele mai multe ori necesare, chiar mai mult decât pâinea, deși se spunea uneori despre credință că era invers proporțională cu gradul de cultură. Iată că această teorie este combătută de realitatea vieții, pentru că în închisorile din România s-a dovedit contrariul. Acei care au crezut nelimitat, mai puternic, și au simțit tot mai imperios necesitatea rugăciunii, au fost intelectualii. Se poate spune că aproape toți, fără nicio deosebire de crez politic, în închisori au reușit să-l cunoască pe Dumnezeu. Comuniștii, cunoscând această realitate, au dezlănțuit cu toată furia ofensiva împotriva eului uman, ducându-i la disperare, deznădejde, care aduce după ea și pierderea credinței. Acolo unde au reușit la cei mai slabi, delatorii, i-au transformat și pe ei în torționari. Acea demascare spre care se tindea – exterioară – aducea cu ea oarecare suport Securității, prin faptul că erau denunțați toți acei care nu fuseseră încă arestați din cauza tăriei celor interogați, iar partea a doua a problemei tindea spre anihilarea personalității studentului, deci reprezenta partea esențială a experimentului.

Revenind însă la existența tragică a omului pe care l-am evocat și urmărit de-a lungul întregului proces al vieții sale – copilăria, adolescența, maturitatea – ne putem da seama de forța credinței care îl stăpânea. El nu a putut fi implicat în reeducare, pentru că era de neînvingătoare credința lui, dar pentru aceasta a căzut mereu pradă cerbiciei și furiei dezlănțuite a celor cuprinși în sistem. Acum, pentru că de la ceilalți studenți nu mai aveau ce scoate despre el, iar prietenul său Boris, pe care-l dusesese de mai multe ori în vacanțele școlare, știindu-l refugiat din Basarabia, care îi mai știuse unele intimități, se cunoștea că era plecat în țara socialismului victorios, spre perfecționarea studiilor în limba lui Stalin, după ce acesta se înscrișese în partid și după ce mințise mai mult decât era nevoie, nu avea la ce se mai gândi cu teamă.

Era de acum sigur că el fusese cel ce informa și dezinforma lucrurile în fel și chip, de aceea lipsise din pat, de la cămin, în noaptea în care el fusese arestat.

Au urmat multe zile grele pentru el și după ce în septembrie primise cu înalte abordări o vizită a sorei sale, Anuca, care l-a întâlnit într-o situație greu de descris, a cerut acesteia și familiei sale să nu-l

mai caute, pentru ca măcar ei să nu aibă urmări. Posibil, el prevedea că vor veni pentru cei închiși vremuri mult mai grele.

Pe la începutul lui octombrie, în urma unor noi bătaii la care a fost supus, s-a hotărât să intre în greva foamei. Prin mijlocirea colegului său de luptă și suferință, Crișan, un student din Cluj, a reușit să scrie o scrisoare pe care o adresase fraților și surorilor, pentru că părinții erau de acum plecați pe drumul veșniciei. Poate mai bine este așa – spunea el – să nu mai trebuiască să sufere și ei pentru suferințele lui, pentru că ar fi murit a doua oară. Era tare slăbit. Oare de unde mai avea atâta tărie să lupte? Desigur, numai credința l-a ținut în viață, încă câteva luni de zile. Nu dorea să devină un martir, un erou, și nu voia să-i fie creată cândva, mai târziu, o admirație, pentru curajul și rolul pe care l-a avut în acele momente în istoria neamului său sau de a se fi înscris ca o verigă în lanțul comunității de gândire și fapte. A dorit să dea un nou conținut luptei pe care o începuse și avea mereu convingerea că acei care vor supraviețui vor duce pe mai departe steagul acelei lupte, pe care el l-a purtat în calitate de port-drapel. Cu aceste gânduri, a început lupta prin greva foamei. Nu mai voia să îngereze niciun aliment, în credința că prin sacrificiul său se vor îmbunătăți condițiile de detenție ale camarazilor de luptă și suferință. Acestea erau convingerile sale în seara de Ajun al Crăciunului anului 1949, când își imagina că la geamul casei părintești veneau colindătorii, pe care el acum îi asculta în celulă prin vocile colegilor săi. Din când în când, Silviu Murgu îi mai înmuia buzele cu puțină apă, dar el voia încă o dată să audă colindele de pe Someș, care i le cântau cei de la Năsăud, astfel și-a rugat colegii să cânte și din colinzile compuse de Radu Gyr în închisoare, varianta lui „O brad frumos!”. Noaptea aceea de Crăciun în care răsunau colinde și clopoței și vocile colindătorilor din orașul Pitești pe care și ei le auzeau, au trecut foarte greu. Sarabanda vergelelor metalice lovite într-un anumit fel de gardieni anunța deșteptarea din ziua de Crăciun, care va fi adus cu ea o nouă zi de calvar și deznădejde. Dar, după cum se poate vedea, el nu putea părăsi această lume, pentru că nu suferise destul, se pregătea un nou deznodământ.

Era ziua de Crăciun, 25 Decembrie 1949, în imensa „Cameră 4 Spital”, el își depăna amintirile, cu câțiva colegi, camarazi de temniță, cu gândul la cei de acasă, în a căror închipuire erau prezenți. Când, deodată, la un semnal, vocea lui Țurcanu strigă: „La treabă, mă!”.

Un zgomot infernal se produse de parcă se prăvălise închisoarea pe ei. El a căzut și nu mai știa nimic. Simțise o lovitură în cap și alta peste ochi, a căzut doborât, deși era de acuma muribund, care mai viețuia de câteva săptămâni.

Când a deschis ochii, nu se știe după cât timp, colegul său Silviu Murgu, și el plin de sânge, îi spunea în șoaptă: „M-am speriat că v-au omorât pe tine și pe Vișovan”.

Ce se întâmplase de fapt? În camera aceea, macabru de mare, în care încăpeau până la 100 de oameni, bineînțeles la mare înghesuială, au fost aduși prin înprospătare vreo „60 de roboți”, pentru a înfăptui un atac fulgerător împotriva a circa 20 de tineri studenți, cu toții socotiți a fi conducătorii de grup sau de loturi, în procesele de condamnare, elemente de elită ale studențimii, care rezistaseră și care trebuiau nimicite.

Din grupul nou venit făcea parte și Nuți Pătrășcanu, un nepot al marelui om politic ce căzuse, Burculeț și Coriolan Gherman. Burculeț era și el fiu de profesor universitar în medicină și avea mereu un aer vesel, iar Gherman era un student în medicină la Cluj. Nu aveau de unde să știe băștinașii că și aceștia făceau parte din grupul torționarilor.

Așadar, la un semnal dat, o avalanșă de lovituri s-a năpăstuit asupra lor. De data aceasta a fost văzut lovind și Cori Gherman, care îl izbise cu putere. Se amestecau loviturile lui Țurcanu cu cele ale lui Sobuleschi, Burculeț și Pătrășcanu. Cu toții loveau în niște ființe rănite de moarte, neputincioase. Au fost zdrobiți și trupește și sufletește. În încăpere toți aceștia zăceau între urină și sânge.

A trecut o noapte tristă, cu trupul și sufletul chinuit și după multe rugi fierbinți adresate în disperare Creatorului, acesta l-a ajutat să scape de chinurile acelea grele și în dimineața lui 26 decembrie, pe la cântatul cocoșilor, sufletul lui cel cald, bun și blând a fost chemat la El.

În drumul zilelor care i-au fost date să trăiască pe pământ, prin muncă, demnitate și cinste, înainte de a-și fi încredințat sufletul Celui de Sus, el a privit cu nostalgie către trecut, spre dragi amintiri și auzea cum bate orologiul copilăriei, în timp ce se gândea cu dragoste la toți cei pe care îi părăsea și se vedea adânc ancorat în satul dintre munți, pe care îl vedea ca pe un reper luminos al vieții sale perene, dar zbuciumate pe acest pământ. Știa și el că moartea este un destin, prin care omul poartă în el pecetea păcatului strămoșesc și că devine aceasta o poartă a vieții veșnice, pe care el dorea să o treacă atunci, spre a scăpa de grelele suferințe pământești, multe la număr, care i-au fost hărăzite. Cu gândul că trupul său va fi așezat după datina străbună lângă părinții și moșii săi, alături de frați și surori, în cimitirul bisericii din sat. Fizic împlinise 25 de ani, doar cu o lună înaintea condamnării, dar acum era un monah bătrân cu barbă albă și lungă, cu un trup chinuit, din care mai rămăseseră cam 36 kg. I-a fost greu fratelui său Terente care, împreună cu Anuca, erau mandatarii familiei să-i caute rămășițele sale pământești și să le aducă spre așezare, după porunca din veacuri, în țărâna din care el a

venit, în satul românesc dintre munți. A fost recunoscut la morgă doar după ciorapii pe care-i avea în picioare, cei cu dungi verzi, croșetați de buna lui mamă Ileana.

În anul 1949 martirul era numit „huligan”, deoarece murise în temniță. În mod expres, primarul de atunci, Ion Tiron, și zelosul secretar al celulei de partid, Alexandru Petrinjel, fochistul, întruniți

ad-hoc la primărie, împreună cu proaspătul plutonier de miliție Iosif Kotfas, au hotărât să nu îngăduie familiei să fie înmormântat lângă părinți, dar nici în cimitirul curent al satului.

Era pe sfârșite vacanța de Crăciun, în ziua în care sosea sicriul cu corpul său de la Pitești (într-un vagon de vite și acela destul de scump plătit), când studenții și elevii din sat, aflați în vacanță, au fost chemați cu toții la miliție și avertizați să nu participe la înmormântare că, altfel, vor fi înștiințate instituțiile de învățământ la care aceștia studiau (așa ne mărturisea atunci un fost coleg al său de liceu, devenit peste ani o mare personalitate a vieții medicale clujene, prof. dr. doc. George Uza). Cu toate amenințările și opreliștile, familia și aproape întreaga populație, credincioșii satului, au venit la gară să-l întâmpine pe eroul lor.

Încă de la Ilva-Mică plecând, mecanicul de locomotivă Boșca din Maieru și ajutorul său Gavrilă Andresi din Sângeorz, cu mâinile mereu pe maneta sirenei locomotivei, anunțau pe întregul parcurs, prin sunetul sinistru și continuu al acesteia, că îl aduc acasă pe băiatul chinuit și martirizat în închisorile comuniste, care plecase de acasă la învățătură, spre a deveni un specialist în folosul oamenilor din mijlocul cărora a plecat.

Preotul Teodor Lazăr, care slujea atunci la biserică, avertizat și el de către autorități să nu vorbească despre cauza morții, s-a conformat, deoarece numai cu un an în urmă, la 1 decembrie 1948, Biserica Greco-Catolică fusese trecută în afara legii.

În dangătul lugubru și jalnic al clopotelor vechii biserici din sat, dar și a celei din stațiune, a fost întâmpinat în satul în care se născuse și tot așa rămășițele sale pământești însoțite de un imens cortegiu funerar, care doar cu o singură oprire în fața bisericii (în care nu avea voie să-i găzduiască prohodul, dar nici să-i asigure locul de veșnică odihnă lângă părinții săi, i-a creat momentul în care, trecând pe lângă mormintele celor ce i-au dat viață, să-și poată lua un rămas bun, apoi a fost condus spre vechiul cimitir, de pe dealul de lângă tunel („Pe Tabără”, s.n.).

Prin cuvinte seci și scurte, dar tremurânde, preotul i-a săvârșit prohodul, iar asistența, reprezentată prin mii de oameni, ce acoperiseră întreaga proveliște, i-a adus un ultim salut de rămas bun.

Era un amurg de seară tristă din acea iarnă, parcă atunci scutul soarelui era încins cu șiroaie uscate de sânge pe el, iar omul a intrat lent în pământul ce se deschidea înainte pentru o încrâncenată euharistie. O catapeteasmă în mișcare era atunci bolta cerească asprită de frigul ce se lăsa. Era o oră

stătătoare dincolo de timp, în care cele trei persoane întruchipate în aceeași ființă binecuvântau parcă nașterea călătorului acesta pe pământ, al cărui strigăt de disperare nu a fost auzit niciodată.

Dacă lumea și viața ar fi fost creație numai a materiei, adică țărâna să fie mireasa, iar focul din el – omul – un mire, atunci acolo acea clipă a lui Octavian se releva ca o anume trăire a creației.

În acea seară tristă, lumea se întorcea de la cimitir cu frunțile îngândurate și figurile triste, se întreba mereu, oare pentru ce a murit? Familia lui nu avea voie să-l jelească și nici să-și plângă fratele pierdut, pentru că el căzuse în lupta de idei, cu cei care atunci conduceau destinele țării.

Așa s-a încheiat capitolul existenței tragice a celui ce a fost un eminent student, omul și luptătorul pe frontul luptei anticomuniste: Octavian Alexi...

În viața lui zbuciumată și scurtă, a dăruit mereu, fără să aștepte nimic. A fost o stea plină de strălucire, care prin sacrificiul și jertfa ce a dat-o, a devenit un strigăt fulminant al momentului pentru universalitate, iar acum, poate cu modestie, să fie așezat alături de marii martiri ai neamului, ce au căzut pentru un crez și o credință. El a trebuit să cadă pe crucea de foc a dreptății și a murit crezând în dreptatea lui Dumnezeu, pentru că el, ca român, a știut să înfrunte și ceasul greu și ultim al vieții.

Octavian Alexi – are o biografie inconfundabilă, întreaga lui viață fiind un monument ridicat și dedicat iubirii de oameni. Baza forței sale a fost dată de seva ce izvorăște din adâncul pământului, dar și a forțelor ce vin din înaltul cerului.

Lucrurile au fost făcute. Dar cei ce încă trăiesc, precum și cei ce vor urma, trebuie să cunoască că și el a existat cândva. El nu a avut bucuria să vadă ziua eliberării de sub jugul ce-l purta, dar a crezut în victoria finală. Și cere mereu din adâncul pământului ca cei vinovați să fie pedepsiți.

Rămâne să vedem dacvă aceasta se va întâmpla cândva!

Cercetând evidențele de stare civilă ale Primăriei din Sângeorz-Băi se poate lesne constata că eroul nostru trăiește și acum prin acte. Moartea lui nu era consemnată în aceste evidențe. După o investigație greoaie și de lungă durată, s-a permis familiei ca, în sfârșit, să cunoască că, de fapt, el a încetat din viață în închisoarea studentescă Pitești, la 26 decembrie 1949, deces notificat abia la 3 mai în anul 2000...

Iată ce importanță reprezenta pentru comunism omul și modul în care a fost tratată existența sa!

Memoriei sale, cumnatul lui, poetul Alexandru Nicorescu din Arad, în anul 1950, spunea prin versurile:

„... Eu n-am murit, eu mai trăiesc

În amintirea voastră,

Din loc în loc vă însoțesc vă bat numai iar la fereastră.

Priviți-mă, sunt cum am fost,

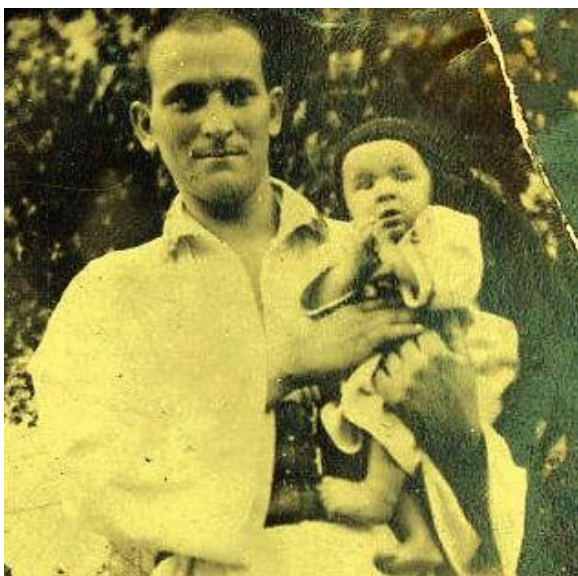
Nu mă chemați pe nume,

La voi iar vin la adăpost
Priviți-mă, sunt cum am fost
Același om iubit de-o lume.

Stralucitoare flacără de veghe,
La poarta negrei veșnicii...
Sub lespezi reci de piatră-ți străjuiești credința
Și somnul fără vise, al celui mai iubit din fii...”.

ÎN AMINTIREA JERTFEI BUNICULUI MEU, TOADER DUMITRU

Preot VASILE RUS

În anul acesta am avut bucuria sfântă de a intra în sediul C.N.S.A.S și a citi declarația bunicului meu, dată în sediul Securității din Bistrița la data de 10 martie 1949. Vă mărturisesc că, am plâns de emoție parcurgându-i declarația, mai ales că scrisul lui seamănă foarte bine cu cel al tatălui meu.

Din fișa personală aflată în arhiva C.N.S.A.S. rezultă că Toader Dumitru, fiul lui Mihăilă Toader a Minei, om respectat în comuna Rebra, membru al Partidului Țărănesc, susținător fervent al lui Iuliu Maniu, fost primar între 23 iunie 1946 - 24 august 1947, schimbat la instituirea comisiei interimare de conducere a comunei în care pătrunseseră masiv comuniștii, a fost declarat exploatare și chiabur, acuzat că era născut în America și că la alegerile din 1946 nu permisesse falsificarea voturilor.

Conform declarației sale dată în fața Securității rezultă că Toader Dumitru l-a întâlnit pe Bodiș Leonida: „în anul 1940, fiindu-i comandant la Batalionul I Grăniceri de Gardă din Ploiești”. De atunci, între cei doi, s-a legat o strânsă prietenie, iar în cursul anilor 1947 până în anul 1949, Toader Dumitru îl va găzdui de multe ori în casa sa pe locotenentul Bodiș Leonida, după cum rezultă dintr-o adresă cu numărul 2621 a Securității Bistrița din data de 6 septembrie 1947 adresată Securității Cluj: „numitul Toader Dumitru a ținut legătura cu Bodiș Leonida pe care l-a găzduit, întreținându-l cu toate cele necesare. A fost vicepreședinte al organizației Liga Națională Creștină, a inițiat formarea grupării din Rebra compusă din 14 oameni, având ca tăinuitori și simpatizanți pe notarul comunei Valer Căpâlna,

pe șeful postului de miliție Dumitru Midrigan și chiar pe preotul local Ștefan Mureșan. În plus, a contribuit la extinderea organizației prin constituirea grupărilor din comuna vecină Parva formată din 7 oameni și a grupării din Năsăud-Lușca. Conducea ședințele grupărilor din Rebra și Parva, atunci când nu putea fi prezent locotenentul Leonida Bodiș, în care îndemna la înarmarea și instruirea membrilor organizației pentru a-i alunga pe comuniști de la putere, în momentul în care izbucnea războiul anglo-americanilor împotriva sovieticilor. Suntem informați că numitul Toader Dumitru este un element periculos, posedă armă și revolver, cât și muniție”.

Potrivit Referatului Parchetului Militar Cluj: „Toader Dumitru este un dușman înverșunat al regimului comunist. Este un element antidemocratic, face instigații în comună agitând spiritele prin cuvintele: îi va lua dracul pe toți comuniștii cât de curând, deoarece în scurt timp vor veni americanii și îi vor omori pe totii rușii, iar conducerea guvernului o va lua Maniu”. Numitul Toader Dumitru a instigat populația din comuna Rebra să nu predea cotele de lână la comuniști acuzând guvernul comunist că vrea să-i sărăcească pe țărani fixându-le prețuri mici la produsele agricole și pregătindu-se de înființarea colhozului. Cu altă ocazie s-a exprimat contra actualului regim spunând că: „el nu stă de vorbă cu golani din P.C.R. și că adevăratul partid format din cei mai buni gospodari este Partidul Țărănesc al lui Maniu”. Înainte de alegerile din 1946 a atras atenția oamenilor să bage bine de seamă cum votează menționând că toată armata este manistă, cu scopul de a ridica moralul maniștilor. La alegerile din 1946 Toader Dumitru, în calitate de primar al comunei Rebra, împreună cu un grup de maniști, i-au luat la bătaie pe reprezentanții grupului B.P.D (viitorul Partid Comunist Român) aducând prejudicii grave rezultatului alegerilor din comuna Rebra. Este un dușman înverșunat al actualului regim și un element antidemocratic.

Dintr-o notă informativă cu numărul 3605 din data de 30 august 1947 rezultă că: „Toader Dumitru este în rele relații cu secretarul celulei P.C.R din comuna Rebra, lucrează intens contra guvernului prin propagandă vorbită îndemnând lumea să nu se înscrie în cooperative și în partidele din B.P.D. amenințându-l pe primarul comunist al comunei că dacă face politică comunistă îl omoară, spunând că asta se va întâmpla cu toți cei care sunt de partea rușilor”.

La data de 12 februarie 1949 va fi arestat alături de ceilalți membri ai organizației Liga Națională Creștină din Rebra și închis în beciurile Securității din Bistrița. Va fi bătut groaznic de călăul Liviu Pangrațiu și subalternii săi după cum mărturisește scriitorul Teohar Mihadaș, în cartea sa „Pe muntele Ebal”: „l-au bătut pe Toader Dumitru la tălpi, peste obraji, cu pumnii, cu vârful cizmelor, peste gât, peste bust – când obosea de lovit cu mâinile, apuca cravașa”.

În dimineața zilei de 24 iunie 1949, Toader Dumitru s-a însemnat de trei ori cu semnul Sfintei Cruci, privind în pământ cu durere, știind ce îl așteaptă. În dimineața zilei de 24 iunie a anului 1949, Toader Dumitru, avea să fie ucis mișelește alături de Bodiș Leonida și Burdeț Ioan în Dealul Crucii de un comando al Securității Bistrița condus de călăul Liviu Pangrațiu și aruncați într-o groapă comună

fără a avea dreptul la o judecată cinstită sau cel puțin să aibă un preot la umbra mormântului lor în ceasul înmormântării și o cruce care să dea mărturie despre jertfa lor.

Potrivit Ordonanței de contumacie cu numărul 51972 din data de 29 octombrie 1949 va fi judecat în lipsă sub acuzația de fugă de sub escortă, acuzație care reiese dintr-o adresă cu numărul 4935 din data de 6 februarie 1950 a Securității Cluj, semnată de colonelul Mihai Patriciu și adresată Parchetului Tribunalului Militar Cluj în care se spune: „vă restituim alăturat mandatele de reținere cu numerele 600, 601, 602 precum și sentințele privitor pe Bodiș Leonida, Burdeș Ioan și Toader Dumitru făcându-vă cunoscut că în timp ce s-a făcut reconstituirea faptelor cei trei arestați au încercat să fugă și au fost împușcați mortal”.

Pe lângă faptul că va fi ucis fără judecată, va fi acuzat de crimă de uneltire contra ordinii sociale și condamnat prin sentința Tribunalului Militar Cluj cu numărul 1585 din data de 10 noiembrie 1949 la 20 de ani de muncă silnică și confiscarea averii.

Dintr-un raport al Securității Bistrița din data de 3 iunie 1968, intitulat „Raport de clasare a materialului privind pe numitul Toader Dumitru” se arată: „numitul Toader Dumitru a activat în cadrul organizației subversive Liga Națională Creștină condusă de Bodiș Leonida până în anul 1949 când această organizație a fost lichidată cu care ocazie este împușcat și sus-numitul. Din declarația numitului Toader Leon, frate cu cel în cauză, rezultă că acesta a decedat în anul 1949 fiind împușcat cu alți membri ai acestei organizații subversive. Din verificările efectuate de noi la Consiliul Provizoriu Comunal Rebra și orașul Năsăud nu este înregistrat decesul lui”.

În hotărârea Tribunalului Județean Bistrița-Năsăud cu numărul 753 din data de 3 noiembrie 1992 se arată: „din mărturiile martorilor existente la dosarul cauzei rezultă că numitul Toader Dumitru în anul 1949 a fost ridicat de la domiciliu de către organele de Securitate, iar la data de 24 iunie 1949 a fost împușcat alături de Bodiș Leonida și Burdeș Ioan în locul numit Dealul Crucii de pe teritoriul fostei comune Nepos, împrejurare despre care au cunoștință toți locuitorii mai în vârstă din localitate. În acest sens stă mărturie și opera autorului Teohar Mihadaș, „Pe Muntele Ebal”, în care la pagina 101 este descris procesul numiților Bodiș Leonida, Burdeș Ioan și Toader Dumitru care nu au răspuns la apel, la acea dată fiind deja executați. Pentru aceste motive, Tribunalul Bistrița-Năsăud declară mort pe numitul Toader Dumitru, fiul lui Mihăilă și Maria, născut la 22 octombrie 1914, în localitatea Welland, districtul Ontario din Canada, cu ultimul domiciliu în comuna Rebra, județul Bistrița-Năsăud, cu data de 24 iunie 1949.

La data de 5 iunie 2002 Compartimentul de Stare Civilă a Primăriei din Rebra va elibera pe numele lui Toader Dumitru certificatul de deces cu numărul 8, la mențiuni fiind trecută nota de: „moarte prezumată”.

L-am cunoscut pe bunicul meu din ce îmi povestea tatăl meu despre el, dar și aceste lucruri mi le spunea cu teamă. Cum a rămas orfan la cinci ani și își căuta tatăl prin casă dar nu îl găsea. Cum, după

ce a fost prins de Securitate, a fost legat și dus în fața Primăriei din Rebra. Aici a fost chemat tot satul, soția și copiii lui. Tata Dumitru va fi legat de un stâlp și bătut cu parul pe tot trupul, după care i-au străpuns gâtul.

După ce a fost bătut fără milă cu parul, lui Toader Dumitru i s-a introdus un caluș de lemn în gură și bătut peste maxilare cu un lemn până când călușul i-a rupt carnea de pe maxilare.

Uciderea fără judecată a lui Toader Dumitru va lăsa în urmă multă suferință. Soția acestuia, Saveta Toader va rămâne văduvă cu trei copilași orfani și fără nici un ajutor: Marta - orfană la 10 ani, Dumitru - 8 ani și Ioan - 5 ani. Regimul comunist nu va permite văduvei Saveta să officieze o slujbă a înmormântării pentru soțul ucis. Soția Saveta, împreună cu fiica Marta, cu biserica închisă, în anul 1950 va fi ajutată de un preot din Năsăud, care în ascuns, de frica prigoanei comuniste, va oficia slujba Prohodului. Rămase fără nici un sprijin material, unui creștin din Nepos, rămas văduv, Dumitru Ioan i se va face milă de Saveta Toader și de cei trei copiii ai ei, va merge după ei în Rebra, îi va sui în căruță, ducând cu ei doar hainele de pe ei, să li se piardă urma și i-a adus la casa lui din satul vecin, Nepos.

Din mila Bunului Dumnezeu, în anul 2004, am fost numit de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit și Arhiepiscop Bartolomeu Anania să păstoresc pe credincioșii din Parohia Nepos, venind aproape de mormântul bunicului meu din Dealul Crucii.

Am avut bucuria sfântă să mă întâlnesc cu bunicul meu pentru prima dată, în ziua de 27 aprilie a anului 2009, alături de „luptătorul pentru dreptate” Marius Oprea și de vrednicul istoric și arheolog Gheorghe Petrov, când rămășițele pământești ale celor trei martiri din Dealul Crucii au fost aflate și deshumate.

La data de 24 iunie 1949, în ziua de 24 iunie 2009, la împlinirea a exact 60 de ani de la săvârșirea crimei, rămășițele pământești ale celor trei martiri au fost reînhumate în Cimitirul din Municipiul Bistrița cu onoruri militare, în prezența unui sobor de preoți condus de către P.S. Episcopul Vasile Someșanul.

Într-un sfârșit, nepotul și-a întâlnit bunicul.

CRONICĂ

Joi 8 august 2013, ora 19, la Muzeul de Artă Comparată Sîngeorz-Băi, sub auspiciile Complexului Muzeal Bistrița Năsăud și în organizarea Muzeului de Artă Comparată Sîngeorz-Băi, în cadrul proiectului *Formă și Dialog*, va avea loc prezentarea de carte «*MOFTEME*» de **Vasile Gogea**, publicată la Editura Charmides – 2012. Cartea a primit premiul «*I.D.Sîrbu*» al Filialei Cluj a U.S.R. A prezentat Icu Craciun. De asemenea a mai existat un moment Limes prezentat de poetul și editorul Mircea Petean. Seara continuat cu un recital de pian susținut de Ionică Pop (*Răsunetul*).

Unul dintre cele mai apreciate romane ale lui Marin Mălaicu-Hondrari se va transforma în film abia în 2014

Într-un interviu acordat „Ziarului Financiar”, unul dintre cei mai apreciați scriitori de pe meleaguri bistrițene, Marin Mălaicu-Hondrari a vorbit și despre filmul care va avea ca punct de plecare romanul „Apropierea”.

În 2011, scriitorul originar din Sângeorz-Băi, Marin Mălaicu-Hondrari anunța că romanul său „Apropierea” a făcut cu ochiul regizorului Tudor Giurgiu care își dorește să îl transforme în film. Acest lucru trebuia să se întâmple în anul 2012, însă materializarea proiectului a fost amânată pentru sfârșitul anului 2014. „Așa cum îmi spunea regizorul Tudor Giurgiu, pentru scenariști e cel mai frustrant pentru că durează foarte mult până când un scenariu e transformat în film. În cazul „Apropierii” e și mai dificil, scenariul trebuie tradus în spaniolă, filmul are nevoie de un buget foarte mare. Tudor vrea să filmeze în Cordoba, o parte din actori să fie spanioli, așa cum sunt personajele romanului”, a precizat în cadrul interviului acordat pentru ZF Marin Mălaicu-Hondrari. Acesta a mai spus că deși s-a amânat proiectul, este important că se va face, având convingerea că va fi un film „cu adevărat deosebit”. Marin Mălaicu-Hondrari este poet, prozator și traducător. A publicat cărțile: „Zborul femeii deasupra bărbatului”, „Cartea tuturor intențiilor”, „Apropierea” sau „La două zile distanță”. Atât poemele sale, cât și fragmente din proză au apărut în reviste și antologii din Ungaria, Franța, Spania, Germania sau Olanda. Scriitorul a tradus de asemenea proză și poezie spaniolă (*Adevărul*).

Sângeorzanca Oana Hoza, premiată la festivalul de la Chișoda

Prin intermediul teologului Alexandru Dărăban - fiu al orașului Sângeorz-Băi, care locuiește în prezent în localitatea clujeană Jucu - ne-a parvenit o veste notabilă, prin care am aflat că tânăra solistă de muzică populară Oana Hoza a fost, din nou, laureată la un festival de profil. Este vorba despre cea de-a VIII-a ediție a festivalului-concurs internațional de interpretare vocală și instrumentală „Iosif-Sivu și Cosmin Golban”, găzduit de satul timișorean Chișoda, manifestare la care talentata sângeorzancă a reușit să câștige premiul III la categoria „Soliști vocali”. Prestația apreciabilă a Oanei Hoza i-a adus acesteia, pe lângă o diplomă, și un premiu în valoare de 1.000 de lei. Tânăra este actualmente elevă în clasa a X-a la Colegiul Militar Liceal „Ștefan cel Mare” din Câmpulung Moldovenesc (*Mesagerul de Bistrița*).

„Lunetistul”

de Marin Mălaicu-Hondrari, lansat la Bistrița

Bistrițenii amatori de literatură s-au adunat pentru o întâlnire cu scriitorul Marin Mălaicu-Hondrari și evenimentul prilejuit de apariția recentă a romanului său „Lunetistul”, la Editura „Polirom” din Iași. Organizată de Centrul Județean pentru Cultură, lansarea l-a avut amfitrion pe Dan Coman, care, în fața publicului, a procedat la măiestrite întrebări, cu care l-a „descusut” pe autor privitor la întregul său parcurs. Nu numai bun povestitor în scris, dar fermecător în felul de a-și aminti întâlnirile pe care le organiza după 1989, la Sângeorz-Băi, pe unde au trecut Mihai Ursachi, Iustin Panța, Mircea Cărtărescu, Angela Marinescu-Marcovici și alții, Marin Mălaicu-Hondrari a povestit cu umor cum un sponsor, în lipsă de bani, a dorit să susțină cultura cu zece lăzi de bere. Dan Coman a orientat răspunsurile invitatului, oprindu-l la momente ca apariția antologiei colective de poezie „Camera”, plecarea lui în Spania, unde a lucrat ca paznic la un parc

auto și a învățat limba spaniolă, parcurgând experiențele însingurării și scăpării de iluzia câștigării unor bani care să îndrepte lucrurile. Mălaicu-Hondrari s-a trezit într-o zi în Spania cu un colet de zece cărți purtând titlul „Zborul femeii deasupra bărbatului”. Le tipărise prietenul său Dan Coman și alții care adunaseră bani, într-un rar gest de prietenie. A urmat „Cartea tuturor intențiilor”, „Apropierea”, două romane ale lui Llosa traduse din spaniolă și publicate la „Humanitas”. Dan Coman crede că în „Zborul femeii deasupra bărbatului” se găsesc mai toate obsesiile, gândurile invitatului, care încet-încet prind corp mai amplu în textele literare care apar. Autorul a stăruit și asupra experienței de a scrie un scenariu de film după romanul propriu, „Așteptarea”, în care a văzut năruindu-i-se credința în durabilitatea expresiei poetice pe care insistase - atmosferă, dialoguri șlefuite - cineastul abordând cu alte mijloace conținutul romanului,

textului literar, despre condiția scriitorului, despre triada scriitor-carte-cititor, despicață în „cupluri”, despre scrisul literar etc. În romanul „Lunetistul”, iubii Cristina și Constantin se despart, ea căsătorindu-se cu Jim, însă cei doi se reîntâlnesc după ani datorită lui Carlos, orfan ce devine scriitor celebru, urmărit de o organizație care-l

tocmește pe mercenarul Constantin să-l lichideze. După încheierea dialogului, autorul a citit două fragmente scurte și a acordat autografe. Notabil, s-au vândut toate exemplarele - câteva zeci - desfăcute de Librăria „N. Steinhardt”. Rezumată întâlnirea, se poate spune că a fost o lansare cum mai rar se întâmplă (*Răsunetul de Bistrița*).

Autorii

DĂRĂBAN, ALEXANDRU, născut în Sângeorz-Băi (17.10.1960), licențiat al Facultății de Teologie Ortodoxă din cadrul Universității „1 Decembrie 1918” Alba-Iulia; masterat la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca; autor al volumelor *Ieromonahul Ioachim Bâznog din Sângeorz-Băi*, Editura Charmides, Bistrița, 2009, *Plânsul dorului (poezie)*, Editura Sfântul Ierarh Nicolae, Brăila, 2013, *Ieromonahii Antonie și Ioachim Bâznog*, Editura Sfântul Ierarh Nicolae, Brăila, 2013 și a mai multor articole publicate în diferite periodice.

POP, EMILIA PARASCHIVA, născută în Sângeorz-Băi, licențiată a Facultății de Teologie Ortodoxă, precum și a Facultății de Litere din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, master în cadrul Facultății de Litere din cadrul aceleiași instituții clujene.

POP, (NIȚIU) IOAN, e fiul Maxim Pop (care împreună cu vărul său A. P. Alexi a scris „Resbelul Oriental” opul monumental, a cărui valoare fu recunoscută de cercurile mai înalte ale României, scriind el partea istorică, iar Alexi partea strategică), funcționar la direcția de poște și telegraf în Cluj; profesor; om activ pe terenul literar. A tradus o mulțime de nuvele și are mai multe opere apărute. A fost membru ordinar la „Societatea regală pentru științele naturale” din Budapesta, la „Cyclists Touring Club” din Londra, la „D. B. B .” din Berlin, etc., colaborator la mai multe foi, prim-colaborator la „Revista Ilustrată”; căsătorit, având un fiu.

VLĂDICĂ, MIRCEA, născut la 5 septembrie 1930, în comuna Ilva-Mare. Este absolvent al Colegiului „George Coșbuc” din Năsăud și, apoi, al Facultății Speciale Tehnico-Economice de pe lângă Institutul de Căi Ferate București, al Facultății de Științe Economice și al celei de Științe Juridice din cadrul Universității din Cluj-Napoca. A desfășurat activități în domeniul căilor ferate, în exploatarea miniere de suprafață și în construcții-montaj din această rețea. A publicat diverse studii și articole în reviste de specialitate, iar după pensionare a debutat cu lucrarea istorico-monografică *50 de ani, o istorie săpată în piatră în exploatarea miniere de suprafață din Transilvania și Bucovina*, realizată împreună cu un alt specialist; apoi *Oameni de seamă ilveni*, 2000; *Octavian Alexi – o existență tragică*, 2000; *Ilvenii în vâltoarea vremurilor*, 2001, pentru care ilvenii l-au răsplătit, conferindu-i titlul de Cetățean de Onoare al comunei Ilva-Mare, iar Societatea cultural-științifică „Virtus Romana Rediviva” din Cluj- Napoca, Diploma de Excelență în anul 2000. Pasionat de cercetarea istorică a locurilor și vieții oamenilor din Sângeorz-Băi, în mijlocul cărora a trăit și cu care și-a legat destinele vieții, ca rod al unei munci de mai mulți ani, a publicat lucrarea *Sângeorz-Băi – veche vatră de credință și cultură românească*, Editura Napoca Star, 2003.

RUS, preot VASILE, născut în anul 1978, luna ianuarie, ziua 28, absolvent al Seminarul Teologic din Cluj-Napoca, iar în anul 2004 licențiat în Teologie la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca. În anul 1997, luna septembrie, hirotonit preot pe seama Parohiei Alunișul, comuna Zagra (jud. Bistrița-Năsăud), unde a activat până în data de 1 iulie 2004, fiind transferat în Parohia Nepos (jud. Bistrița-Năsăud). În anul 2001 a fost distins de Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop și Mitropolit Bartolomeu cu distincția de preot sachelar, iar în anul 2003 a urmat

Cursurile pastorale și de îndrumare misionară organizate la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca. La data de 3 octombrie 2010, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit și Arhiepiscop Bartolomeu, cu ocazia resfințirii casei parohiale, l-a distins cu distincția de iconom.

Cuprins

IDENTITATE.....	3
IOAN (NIȚIU) POP, <i>La St.-Georgiu.....</i>	4
TRADIȚII.....	11
EMILIA PARASCHIVA POP, <i>Ritualul nupțial în localitatea Sângeorz-Băi.....</i>	12
PERSONALITĂȚI.....	27
ALEXANDRU DĂRĂBAN, <i>Solomon Haliță – O conștiință luptătoare.....</i>	29
RĂNILE COMUNISMULUI.....	41
MIRCEA VLĂDICĂ, <i>Octavian Alexi – Împlinirea osândeii – Pitești 1949.....</i>	43
Preot VASILE RUS, <i>În amintirea jertfei bunicului meu, Toader Dumitru.....</i>	52
CRONICĂ.....	56
AUTORII.....	60
CUPRINS.....	62

Revistă sprijinită și finanțată de:

**CONSILIUL LOCAL SÂNGEORZ-BĂI
CASA DE CULTURĂ SÂNGEORZ-BĂI**

OCTAVIAN ALEXI

O existență tragică

**ISSN 2285 – 8229
ISSN-L 2285 – 8229**